



ADEDE
SEARCH & RECOVERY

2021

ARCHEOLOGIENOTA Oudenburgweg te Jabbeke (West-Vlaanderen)

ADEDE Archeologisch Rapport 714

Janssens David



ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 714

Archeologienota Oudenburgweg te Jabbeke (West-Vlaanderen).

JANSSENS DAVID



Colofon

Uitgever	ADEDE bvba
Jaar van uitgave	2021
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	Niels Janssens
ISSN	2033-6810

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bvba. ADEDE bvba is niet aansprakelijk voor eventuele schade voortvloeiend uit diens adviezen.

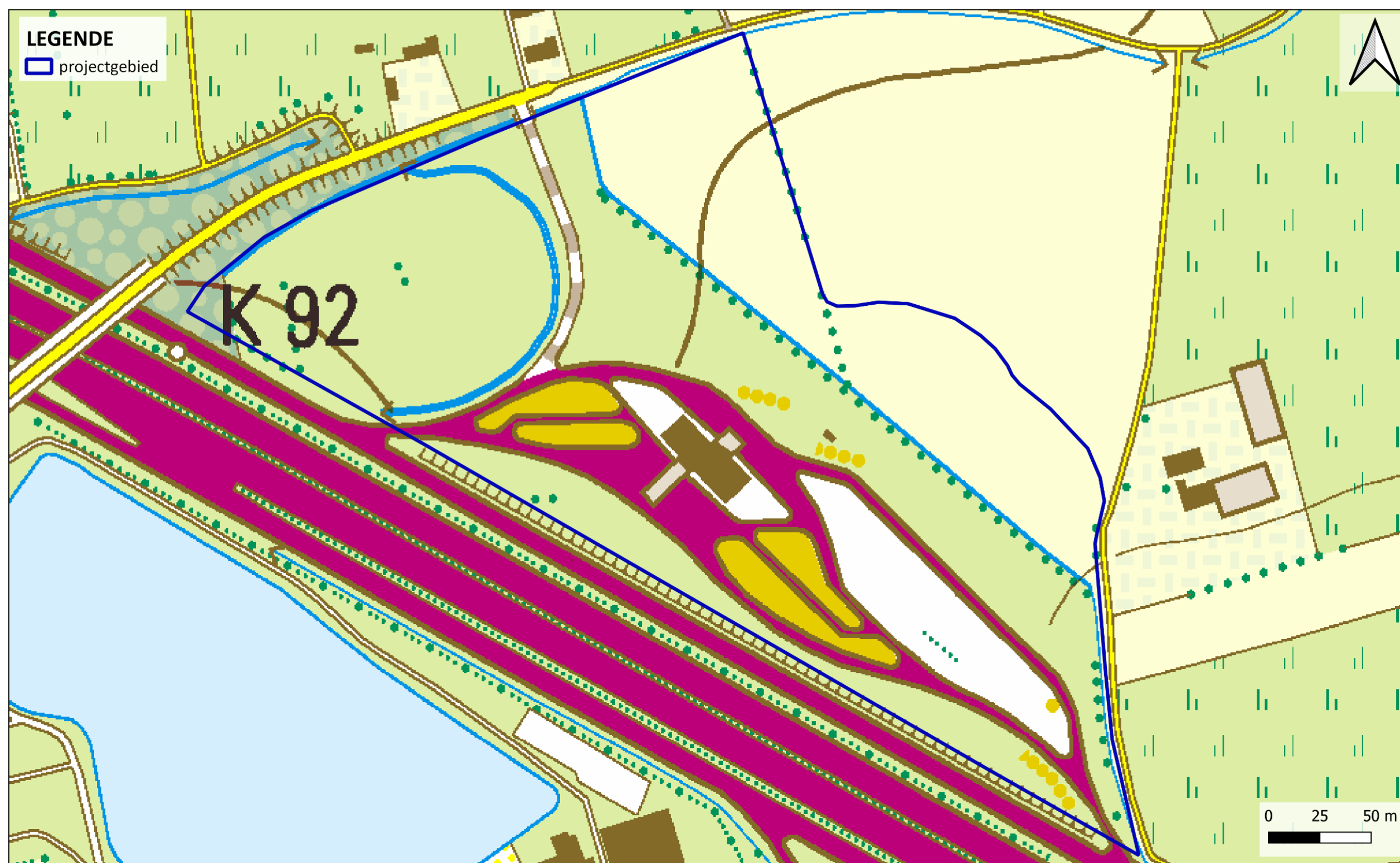
Inhoudsopgave

1	Administratieve fiche	- 5 -
2	Bureauonderzoek	- 10 -
2.1	Archeologische voorkennis	- 10 -
2.2	Aanleiding van het onderzoek.....	- 10 -
2.3	Doel van het onderzoek	- 10 -
2.4	Huidige situatie projectgebied	- 11 -
2.5	Beschrijving geplande werken.....	- 11 -
2.6	Randvoorwaarden	- 11 -
2.7	Werkwijze	- 12 -
3	Assessmentrapport.....	- 18 -
3.1	Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied.....	- 18 -
3.2	Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied	- 22 -
3.2.1	Tertiair geologisch	- 22 -
3.2.2	Quartaair geologisch	- 23 -
3.2.3	Bodem	- 24 -
3.2.3.1	Bodemtypekaart.....	- 25 -
3.2.3.2	Potentiële bodemerosie	- 26 -
3.2.3.3	Erosiegevoeligheid.....	- 27 -
3.2.3.4	Landgebruik	- 28 -
3.2.3.5	Gewestplan.....	- 29 -
3.3	Historische situering van het onderzoeksgebied	- 31 -
3.3.1	Algemene historische situering	- 31 -
3.3.2	Historisch kaartmateriaal	- 33 -
3.3.2.1	Kaart van Ferraris (1771 – 1778)	- 33 -
3.3.2.2	Atlas der Buurtwegen (1840)	- 34 -
3.3.2.3	Topografische kaart van Vandermaelen (1846 – 1854)	- 35 -
3.3.2.4	Kaart van Popp (1842 – 1879)	- 35 -
3.3.2.5	Eerste Wereldoorlog	- 36 -
3.3.1	Luchtfoto 1971	- 37 -
3.3.2	Luchtfoto 1979-1990	- 38 -
3.3.3	Luchtfoto 2005 – 2007	- 39 -

3.4	Archeologische situering van het projectgebied.....	- 40 -
3.4.1	Archeologische nota's en onderzoek in de omgeving.....	- 40 -
3.4.2	CAI Indicatoren	- 41 -
4	Besluit	- 46 -
5	Bibliografie.....	- 48 -
6	Lijst van figuren	- 49 -

1 Administratieve fiche

Projectcode	2021D277
Site	Jabbeke – Afrit Noord
Projectsigle ADEDE	JAB-OUDE
Ligging	Oudenburgweg 2A 8490 Jabbeke
Soort onderzoek	Bureauonderzoek
Aard van de vervolgwerven	Verwijderen parking, aanleg nieuwe parking en omgevingsaanleg
Uitvoerder	ADEDE bvba
Erkenningsnummer ADEDE bvba	2015/00058
Erkend archeoloog	Simon Claeys 2017/00184
Tijdelijke bewaarplaats archief	ADEDE bvba
Grootte projectgebied	± 78.600m ²
Periode uitvoering	Mei 2021
Themen thesaurus Onroerend Erfgoed	Archeologienota, Bureauonderzoek
Verstoorte zones	Zie plan 4



Jabbeke - Oudenburgweg

aangemaakt: 25 mei 2021
bron: AGIV - QGIS - CRS: Lambert 72



ADEDE
SEARCH & RECOVERY

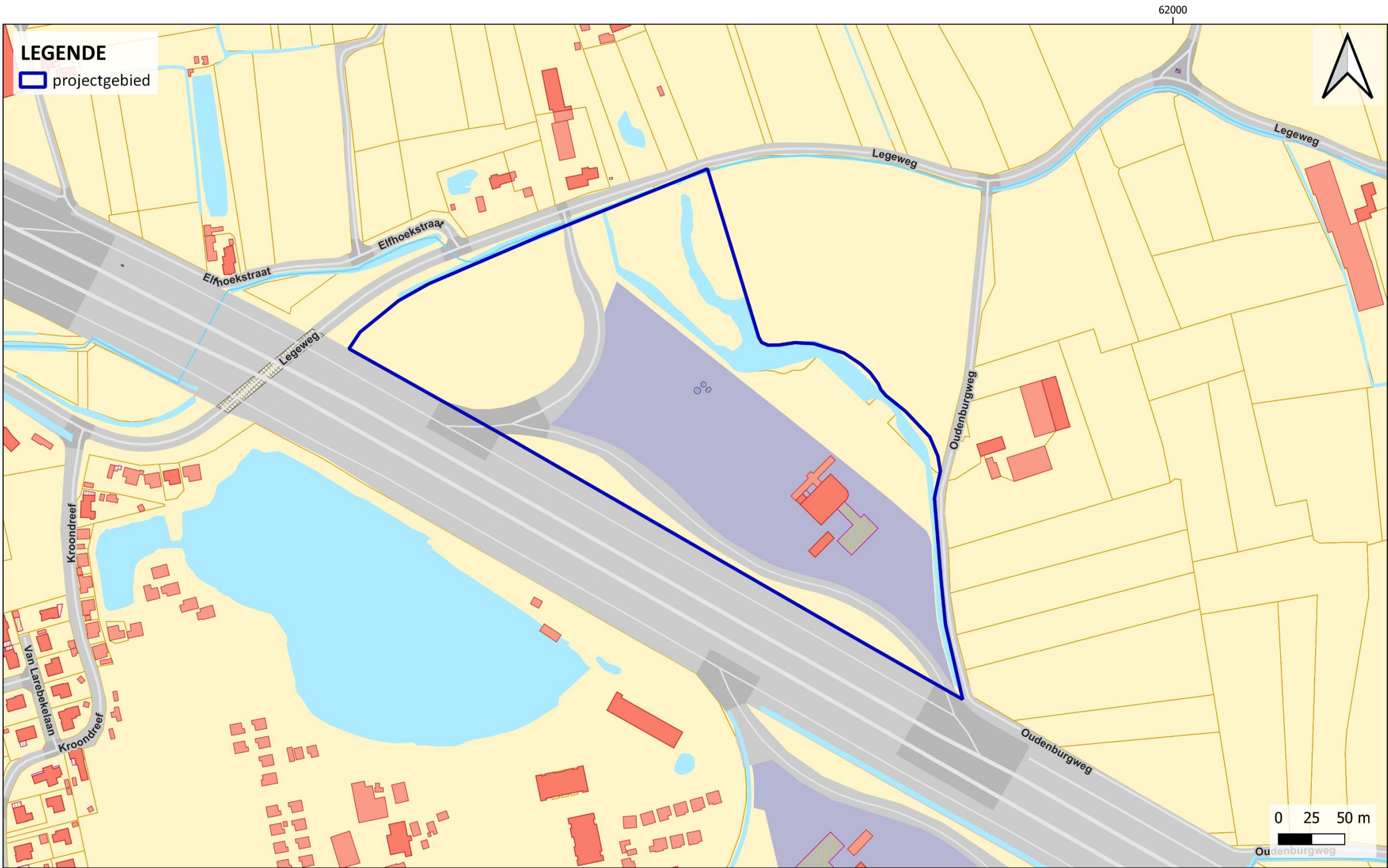


Jabbeke - Oudenburgweg

aangemaakt: 25 mei 2021
bron: AGIV - QGIS - CRS: Lambert 72



ADEDE
SEARCH & RECOVERY



Jabbeke - Oudenburgweg

aangemaakt: 23 april 2021
bron: AGIV - QGIS - CRS: Lambert 72



ADEDE
SEARCH & RECOVERY



Jabbeke - Oudenburgweg

aangemaakt: 23 april 2021
bron: AGIV - QGIS - CRS: Lambert 72



2 Bureauonderzoek

2.1 Archeologische voorkennis

Binnen de contouren van het projectgebied werd voorafgaand nog geen archeologisch (voor)onderzoek verricht. In de ruime omgeving zijn reeds archeologische vindplaatsen geattesteerd, deze worden toegelicht in het assessmentrapport.

2.2 Aanleiding van het onderzoek

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande omgevingsvergunningsaanvraag voor stedenbouwkundige handelingen waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 5000m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt. De initiatiefnemer is daarom verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

2.3 Doel van het onderzoek

Deze archeologische nota heeft tot doel om door middel van de bestaande archeologische, geografische, geologische, en historische bronnen de mogelijkheid tot het aantreffen van archeologisch waardevolle sites binnen het projectgebied te onderzoeken. Aan de hand van de verzamelde informatie wordt vervolgens een programma van maatregelen opgesteld met het doel de archeologische kennis te bewaren voor de volgende generaties.

Volgende onderzoeksvragen worden in deze archeologienota behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied?
- Zijn er archeologische sites met relevante cultuurhistorische waarde gekend op of in de omgeving van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde het historisch landgebruik van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde de historische bebouwing van het onderzoeksgebied?
- Wat is de potentiële impact van de geplande werken op het cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed?

2.4 Huidige situatie projectgebied

Het huidige projectgebied situeert zich langsheen de A10/E40 en dient als afrit met bijhorend tankstation en parkeerplaats voor het verkeer dat richting De Haan/Oostende rijdt.

Een tankstation bevindt zich centraal binnen het projectgebied. Langsheen de zuidelijke rand zijn parkeerplaatsen voor vrachtverkeer voorzien, ten noorden en ten westen zijn dan weer parkeerplaatsen bestemd voor personenwagenverkeer. Langsheen de snelweg in het zuiden is een ca. 15 tot 30 meter brede strook als groenzone voorzien, ten noorden is deze ca. 64 meter breed en omgeven door een niet nader genoemde beek die uitmondt in de Leggewegbeek.

2.5 Beschrijving geplande werken

De geplande werken behelzen een herinrichting van dit tankstation.

In een eerste fase zal de bestaande parking evenals bestaande bomen en de oprit richting de snelweg verwijderd worden, dit houdt een verwijdering van de bestaande verharding in en de aanleg van de nieuwe parking binnen dezelfde contouren. Deze zal variërend worden aangelegd in asfalt, poreuze klinkers of een steentapijt. De vrachtwagenparking wordt beveiligd.

In zuidwestelijke hoek wordt een wadi aangelegd waarbij een uitgraving zal plaatsvinden tot een diepte van ca. 40cm ten opzichte van het huidige maaiveld (snede 2). De zal ondergronds verbonden worden met de achterliggende grachten. Deze grachten zullen aangelegd worden tot een diepte van 60cm ten opzichte van het huidige maaiveld. Deze liggen ter hoogte van de zone die opgenomen is op de GGA omwille van de recente afgravingen tot 2 meter diep (infra).

Het winkelcomplex behorende tot tankstation zal gedeeltelijk uitgebreid worden in noordelijke richting over een oppervlakte van ca. 420m² door middel van een algemene funderingsplaat met vorstvrije rand tot 80cm diepte. Achterliggend worden 2 regenwaterputten met elk een inhoud van 20.000 liter voorzien evenals een nieuw buffervolume over een oppervlakte van 47m².

Een nieuwe parking met bijhorende faciliteiten waaronder laadpalen voor elektrische wagens wordt ten noorden van de vrachtwagenparking zal worden ingericht. Langsheen de snelweg komt een 3 meter hoge geluidsmuur met achterliggend grachtsegment, dit laatste tot 30cm onder het maaiveld.

2.6 Randvoorwaarden

Aangezien het terrein momenteel nog verhard, beplant en bebouwd is, is het fysisch onmogelijk voorafgaand archeologisch vooronderzoek te verrichten. De archeologienota wordt opgemaakt via uitgesteld traject.

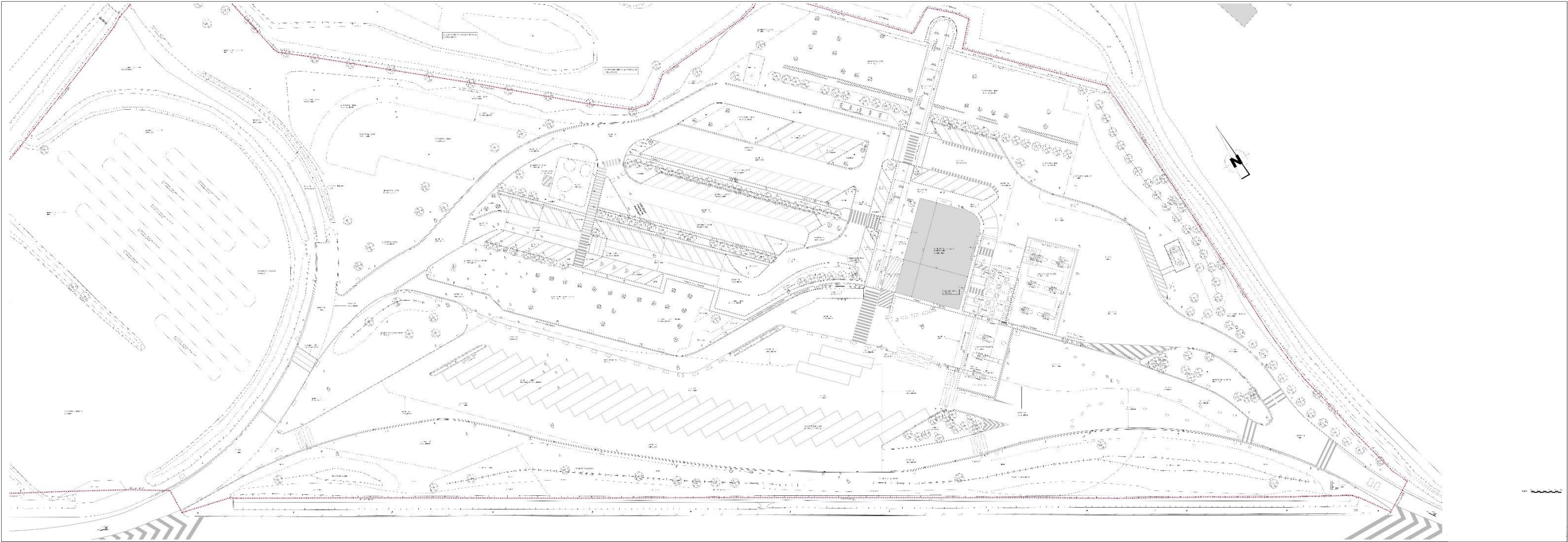
2.7 Werkwijze

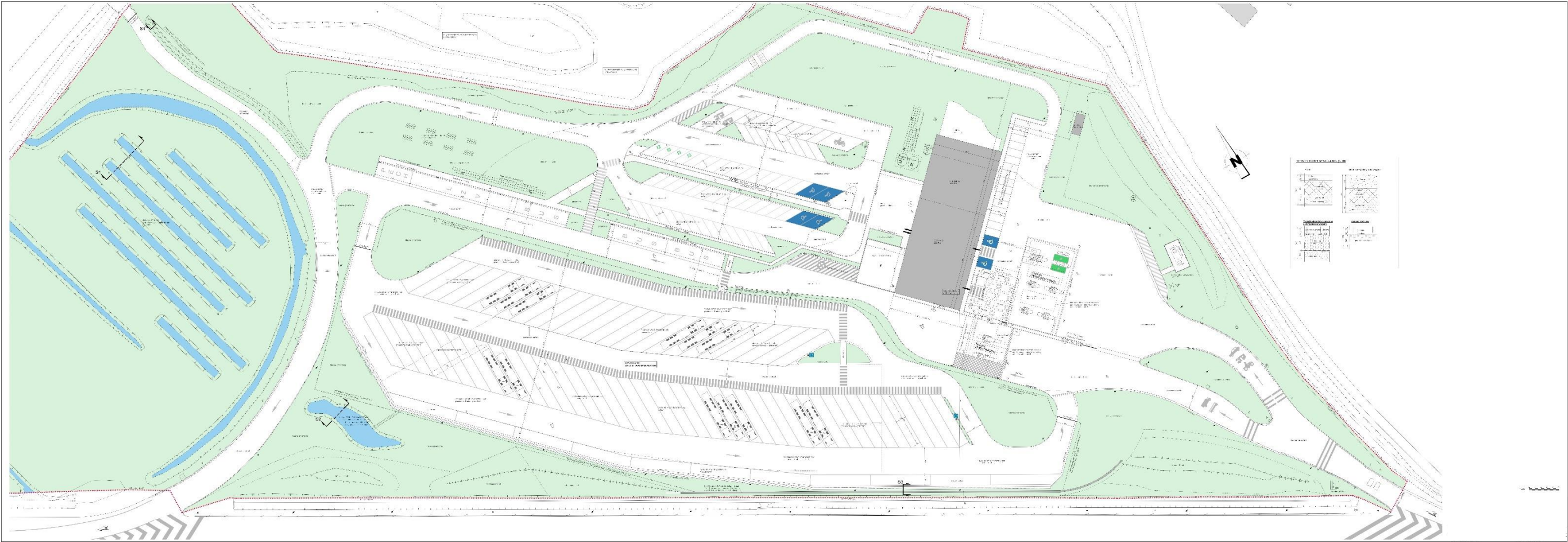
Dit bureauonderzoek heeft tot doel de aanwezigheid en de bewaringstoestand van de archeologische resten binnen het projectgebied in te schatten, alsook de impact van de geplande werken op het aanwezige archeologische erfgoed. Op basis van de verworven kennis kunnen concrete aanbevelingen geformuleerd worden voor een eventuele verder prospectie-/opgravingsstrategie. De archeologische verwachting van het projectgebied wordt gebaseerd op gekende geologische, landschappelijke, archeologische, historische en geografische bronnen. Hiervoor wordt beroep gedaan op gekende literatuur, de Centraal Archeologische Inventaris, het Geoportaal van Onroerend Erfgoed en de Databank Ondergrond Vlaanderen. Dit alles wordt vervolgens samengelegd met topografische kaarten, recente luchtfoto's, kadasterkaarten en plannen van de gekende/geplande toestand.

Overzicht geconsulteerde kaarten:

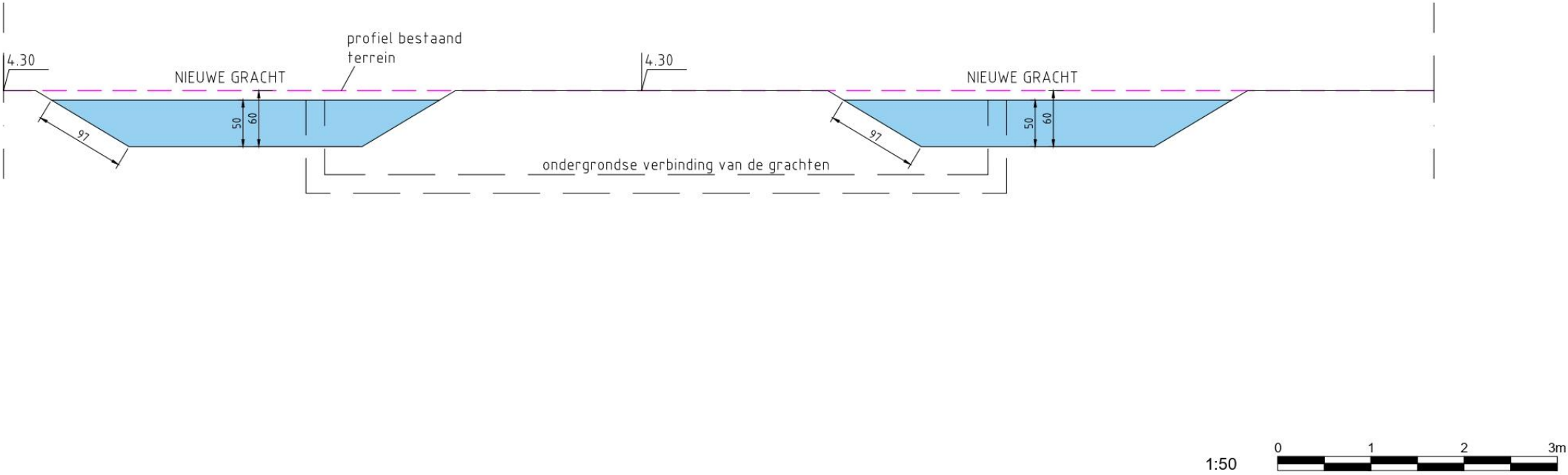
- Onderzoeksgebied:
 - Inplantingsplan huidige toestand
 - Inplantingsplan geplande toestand
 - Doorsnede bestaande toestand
 - Doorsnede nieuwe toestand
- Geografische/geo (morfo)logische en bodemkundige situering:
 - Topografische kaart
 - Orthofoto
 - Kadasterkaart
 - Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II
 - Tertiair geologische kaart
 - Quartair geologische kaart
 - Bodemtypekaart
 - Potentiële bodemerosiekaart
 - Erosiegevoeligheidskaart
 - Bodemgebruiksbestand
 - Gewestplan
- Historische situering:
 - Kaart van Ferraris, 1777
 - Atlas der Buurtwegen, 1840
 - Kaart van Vandermaelen, 1846-1854

- Kaart van Popp, 1842-1879
- Luchtfoto's
- Archeologische situering:
 - Geoportaal Centraal Archeologische Inventaris
 - Inventaris Onroerend Erfgoed

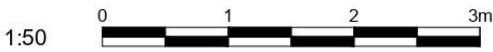
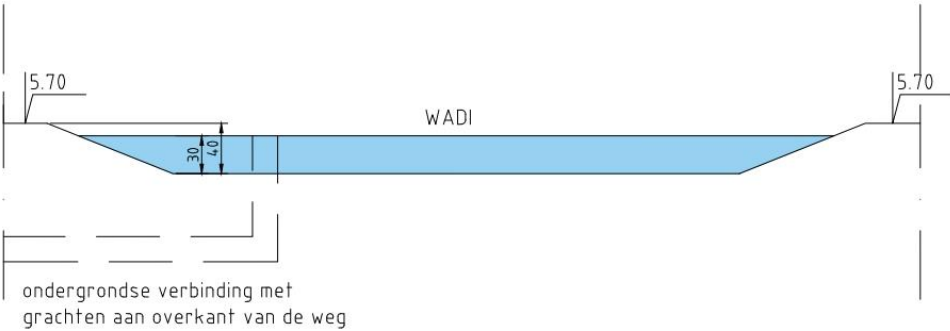




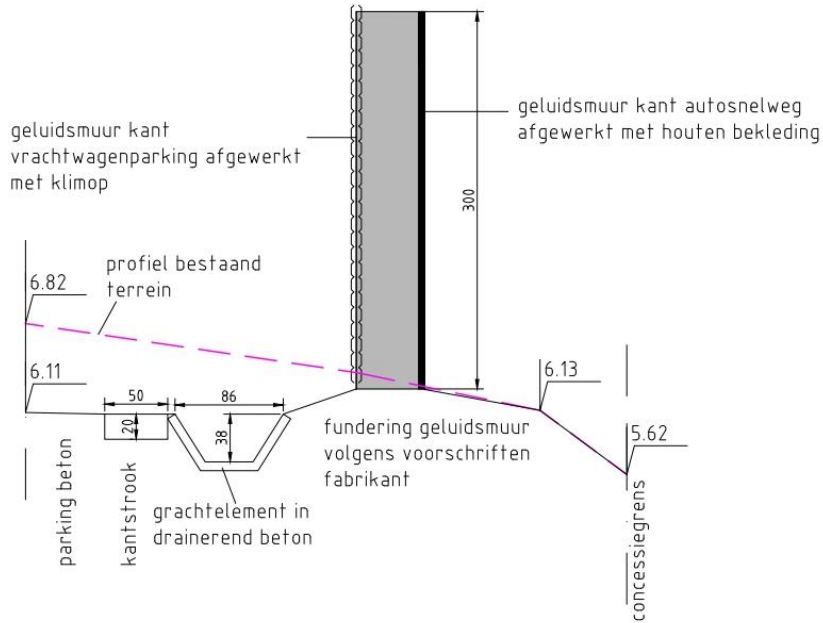
SNEDE GRACHTEN (S1)



SNEDE WADI BIJ VRACHTWAGENPARKING (S2)



SNEDE GELUIDSMUUR (S3)



3 Assessmentrapport

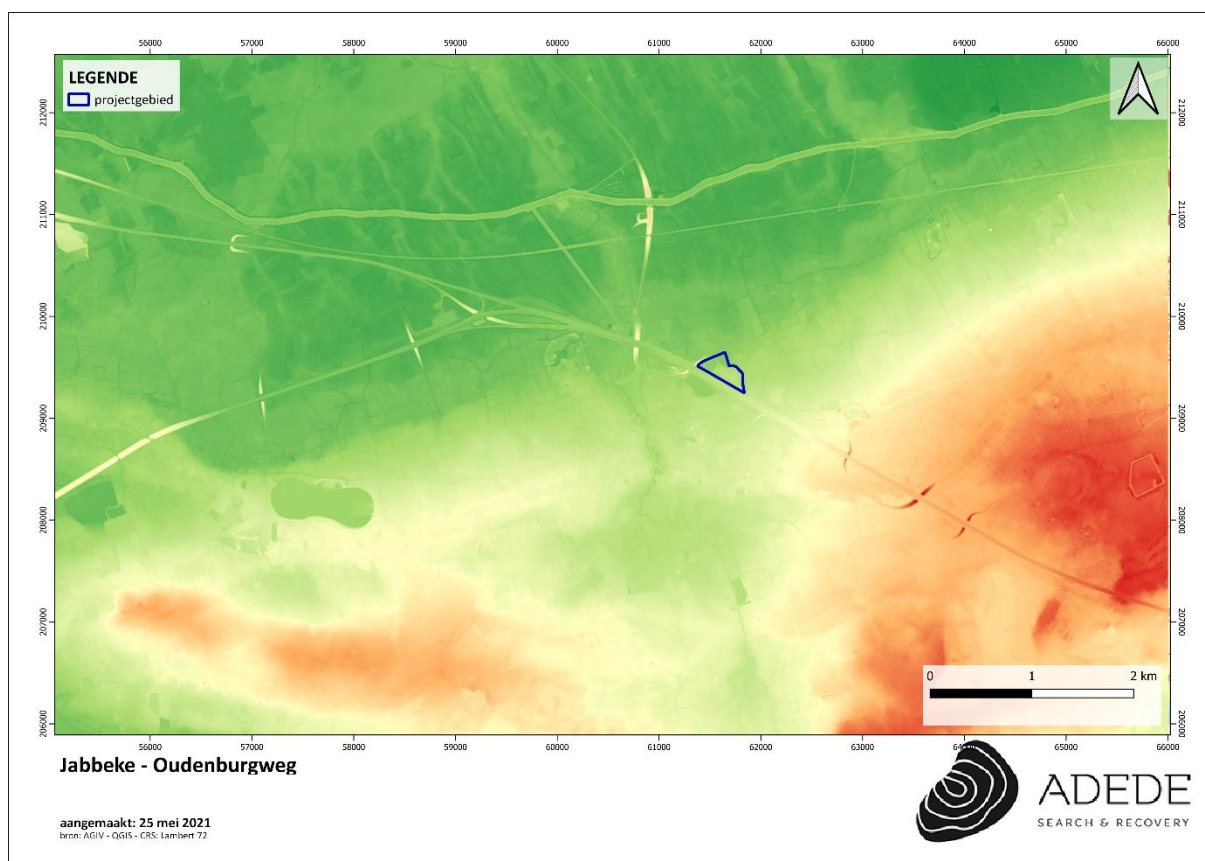
3.1 Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied bevindt zich ca. 1 km ten noorden van het centrum van Jabbeke. Het tankstation is gelegen langsheen de A10/E40 Brussel – Oostende die het grondgebied van Jabbeke doorsnijdt.

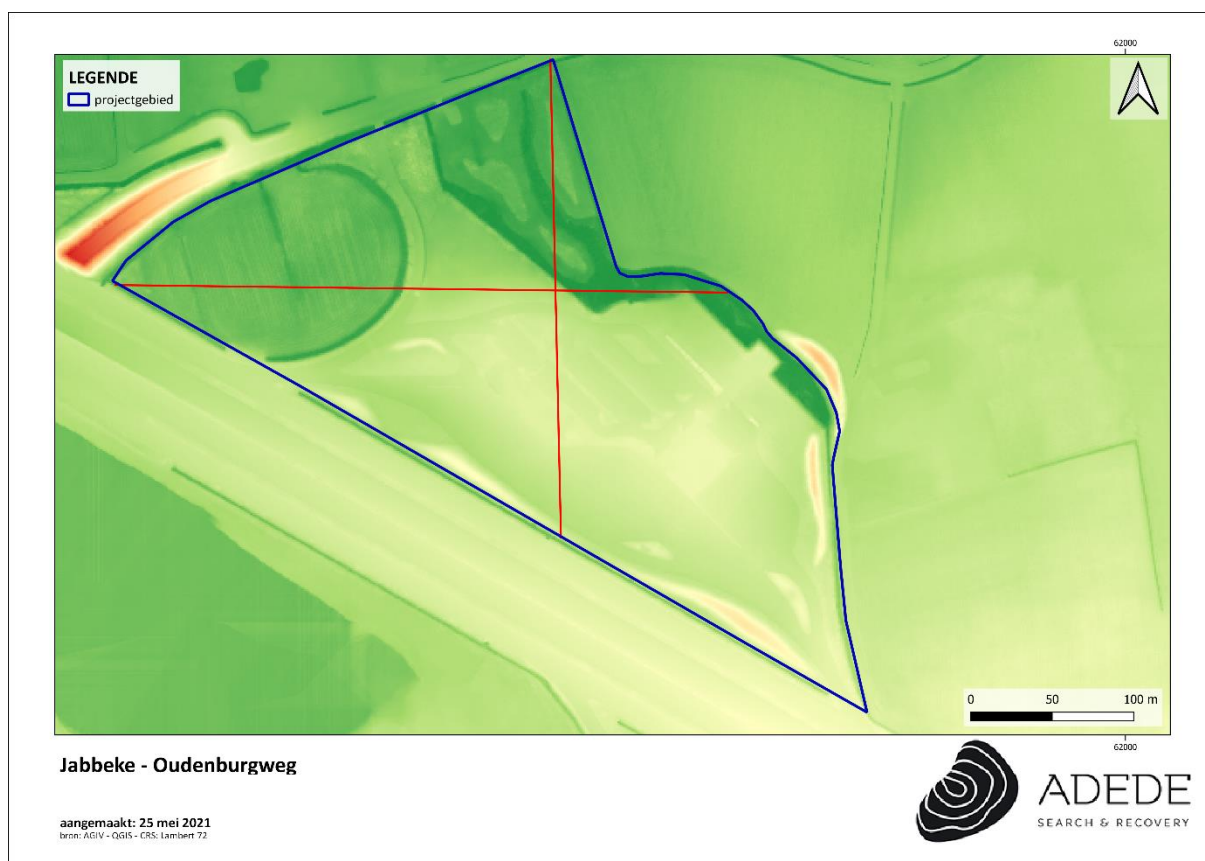
Aan de zuidzijde bevindt zich eveneens een tankstation met uitgestrekte parking voorzien voor het verkeer richting Brussel¹. Het projectgebied bevindt zich nog net binnen de zandstreek op slechts enkele kilometers van de kustpolders. De Vlaamse zandstreek is een relatief laaggelegen streek, waarvan de bodems afgezet zijn door poolwinden tijdens de laatste ijstijd (het Weichseliaan), zo'n 116.00 tot 11.500 jaar geleden². Het plangebied is te situeren aan de voet van de zandrug tussen Aardenburg, Brugge en Oudenburg. Het terrein is vrij vlak met een gemiddelde hoogte variërend van 4.5m TAW tot 6.5m TAW. Ten noorden en ten westen zijn duidelijke antropogene depressies zichtbaar ten gevolge van recente uitgravingen. Het westelijke deel is reeds opgenomen op de GGA (Gebieden Geen Archeologie (infra)

¹ Archeologienota Jabbeke Varsenareweg (in opmaak)

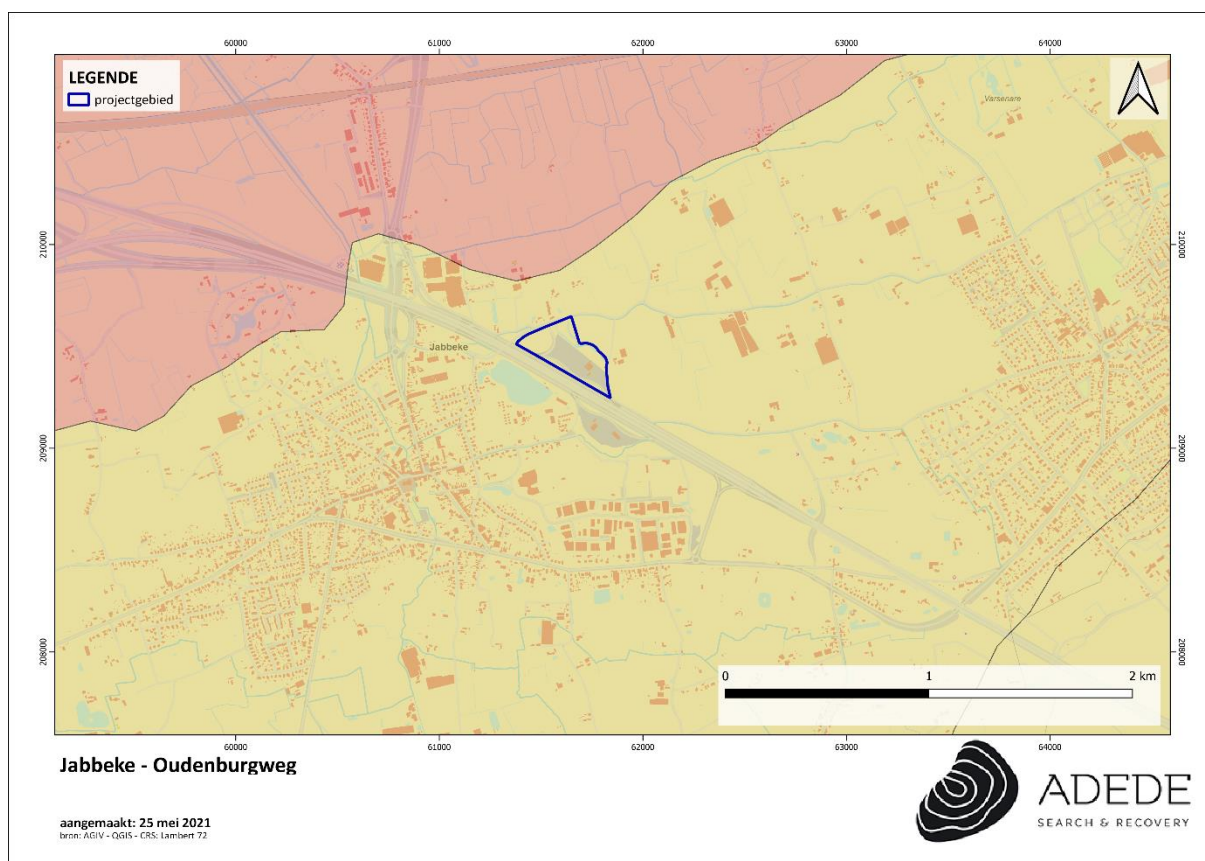
² Bogemans,



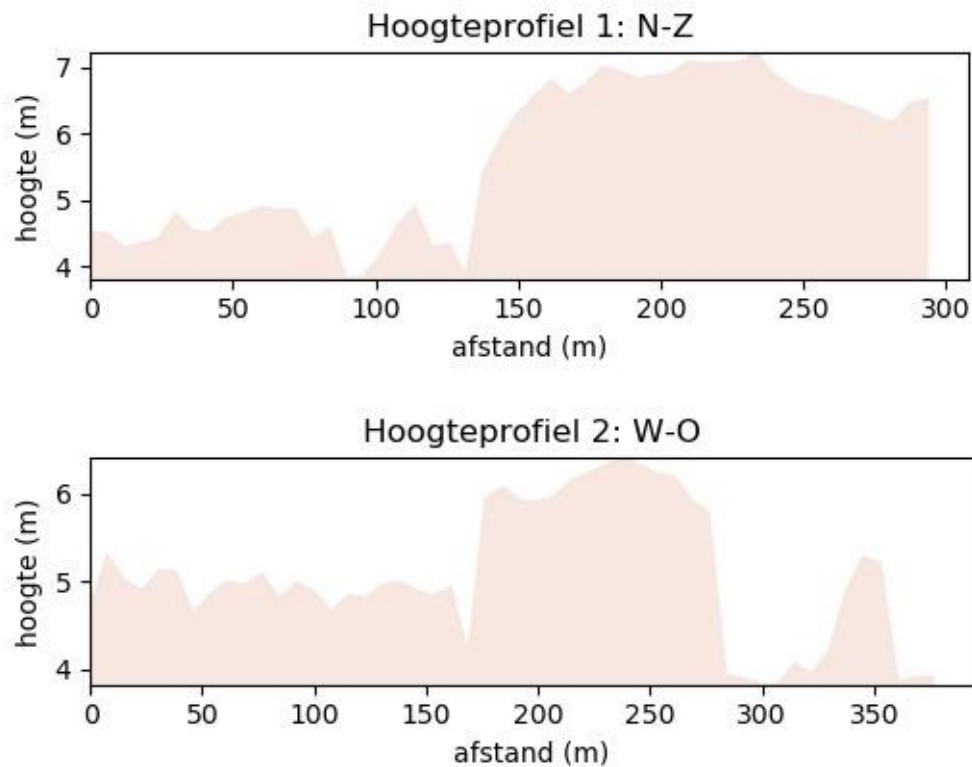
Figuur 1. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.



Figuur 2. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).



Figuur 3. Situering van het projectgebied op de traditionele landschappenkaart met in het roos de kustpolders en in het geel de zandstreek



Figuur 4. Hoogteprofielen van het projectgebied.

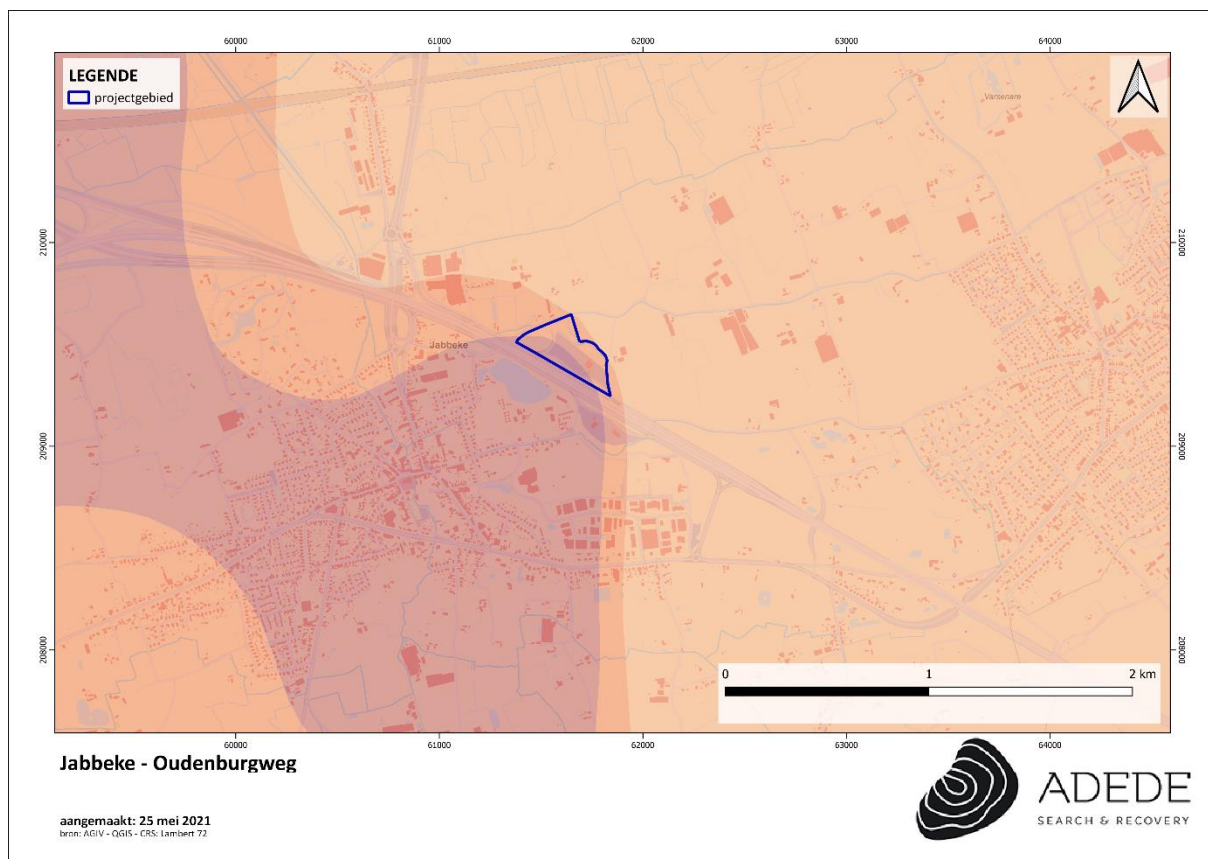
3.2 Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied

3.2.1 Tertiair geologisch

De Tertiair geologische kaart (1:50.000) geeft de lithologie van de afzettingen onder de Quartaire afzettingen weer.

Het noordelijke en oostelijke deel van het plangebied behoort tot de Formatie van Gentbrugge, meerbepaald tot het Lid van Pittem en bestaat uit grijsgroene klei, sterk zandhoudend, plaatselijk zandsteenbanken (veldsteen), weinig glauconiethoudend, glimmerhoudend.

Het zuidelijke en westelijke deel behoort eveneens tot de Formatie van Gentbrugge, tot het lid van Merelbeke en wordt gekenmerkt door blauwgrijze tot donkergrijze klei, dunne zandlensjes, organisch materiaal, pyrietachtige concreties.



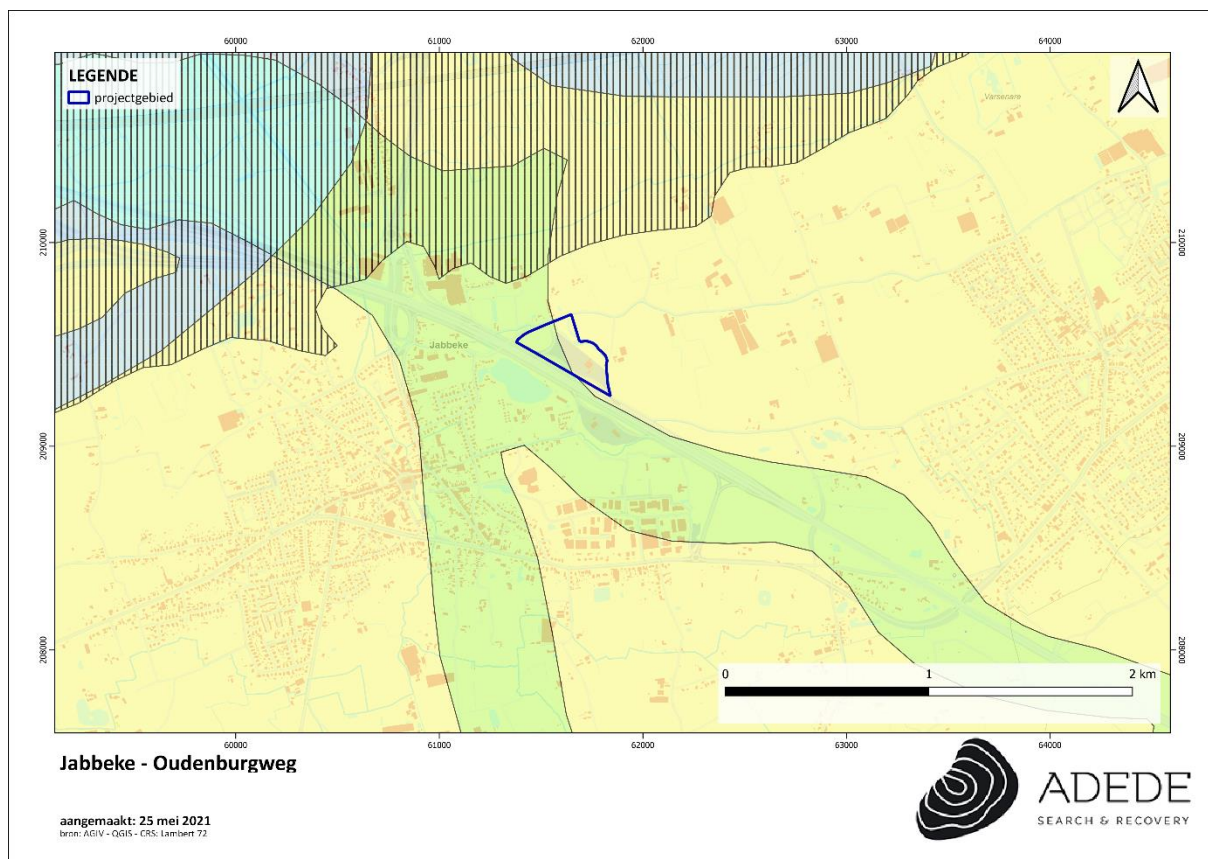
Figuur 5. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.

3.2.2 Quartair geologisch

Volgens de Quartair geologische kaart ligt het plangebied binnen zowel type 1 als type 3.

Type 1 bestaat uit een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holocene (zand tot zandleem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen van het Quartair bevatten.

Type 3 bestaat uit een basis van fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan gevolgd door een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holocene (zandleem tot leem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen bevatten van het Quartair.



Figuur 6. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.

3.2.3 Bodem

In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens de bodemtypekaart, potentiële bodemerosiekaart, erosiegevoeligheidskaart en het bodemgebruiksbestand besproken. De bodemtypes die binnen het plangebied voorkomen beschrijven een (matig) natte zandbodem

Sep: Dit is een natte lemig zandbodem zonder profiel. Sep is een veel voorkomende serie met talrijke variaties in substraat, moedermateriaalvarianten en profielontwikkelingsvarianten. Het vertegenwoordigt een natte Regosol met algemeen een dikke humeuze laag, soms verveend, waarin de roestverschijnselen beginnen tussen 20 en 40 cm, de reductiehorizont begint rond 1 m. De overgang van de Ap naar de Cg komt dikwijls overeen met een textuurvariatie of het voorkomen van het substraat

Sdf: Matig natte lemig zandbodem met weinig duidelijke tot duidelijke ijzer en/of humus B horizont. Het complex SdF in de Zandstreek wordt omschreven als overwegend Podzolachtige gronden met overgangsvormen tot de Postpodzolen. De bouwvoor is ongeveer 30 cm dik en donker grijsbruin. De

onderliggende Podzol B is soms weinig duidelijk. De benedengrens van de B ligt op gemiddeld 50 cm diepte. Tussen 40 en 60 cm beginnen duidelijke roestverschijnselen

Zdf: Matig natte zandbodem met weinig duidelijke tot duidelijke ijzer en/of humus B horizont. Bodemcomplex ZdF bestaat uit overwegend bruine Podzolachtige zandgronden met overgangsvormen naar de Postpodzolen. De bouwvoor is gemiddeld 25 cm dik en meestal zeer donker grijsbruin. De B-horizont is bruin en niet verkit en rijkt tot 40-50 cm diepte. Tussen 40 en 60 cm beginnen de roestverschijnselen.

SdG: matig natte lemig zandbodem. De bouwvoor van deze gronden is iets dikker en humeuzer dan bij de matig droge Podzolen op lemig zand. Hij is soms gevlekt met resten van de E horizont en brokjes Podzol B. De Podzol B is 20-40 cm dik en zwak verhit. De wintergrondwaterstand rijkt tot in het onderste gedeelte van de Podzol B, zodat de roestverschijnselen die tussen 40 en 60 cm beginnen in veel gevallen moeilijk waarneembaar zijn. In de golvende gebieden komt veelal een Tertiair substraat voor.

ZdG: De serie Zdh en de twee complexen ZdG en ZdP zijn bodems welke een matig nat Postpodzol-gebied kenmerken. ZdG werd slechts bij de aanvang van de kartering gebruikt. Men beschreef ze toen ook als Postpodzol. Naast Postpodzolen kunnen ook lokaal enkele hydromorfe gronden voorkomen. Na het invoeren van de Postpodzol verdween . . G uit het kaartbeeld en werd het profiel met verbrokkelde humus en/of ijzer B horizont gekarteerd als . . h. De kaarteenheden aangeduid als ZdP groeperen boringen waarin men de verbrokkelde resten van de Podzol B vindt, de zachte humus B werd homogeen in de bouwvoor verwerkt. Naast deze waarnemingen vindt men plaatsen waar de totale Podzol B werd uitgegraven en gedeeltelijk in een homogene bouwvoor verwerkt. Deze werden dan ook als . . P aangeduid. Deze kaarteenheden ZdG, Zdh en ZdP zijn zeer verwante matig natte zandgronden met een sterk gehomogeniseerde bovengrond meer dan 30 cm dik. De hoogste grondwaterstand reikt tot in het onderste deel van de B, zodat roestverschijnselen in veel gevallen moeilijk of niet waar te nemen zijn. Zij beginnen tussen 40 en 60 cm en worden naar beneden toe zeer duidelijk.

OB: Dit type verwijst naar sterke roering van de bodem door de mens. Concreet gaat het hier om de aanleg van E40/A10 Brussel Oostende

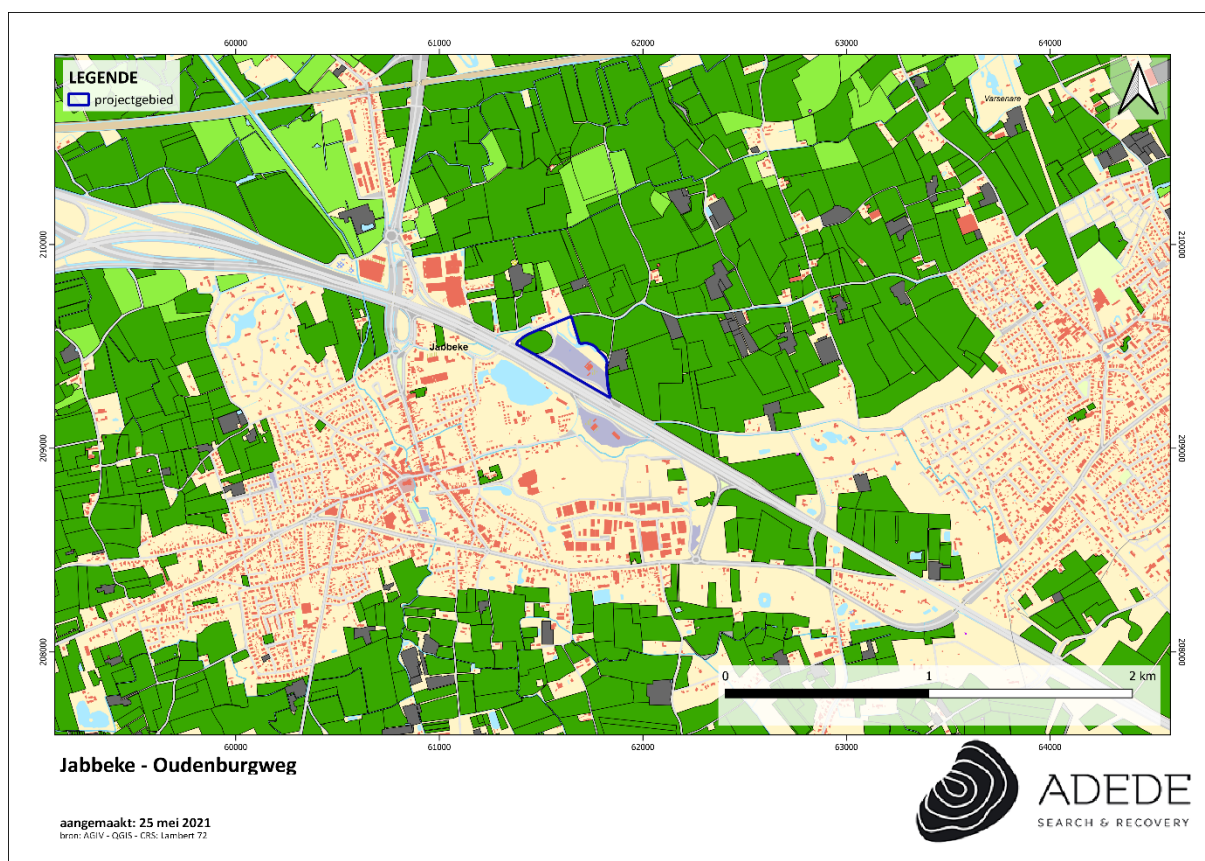
3.2.3.1 Bodemtypekaart



Figuur 7. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.

3.2.3.2 Potentiële bodemerosie

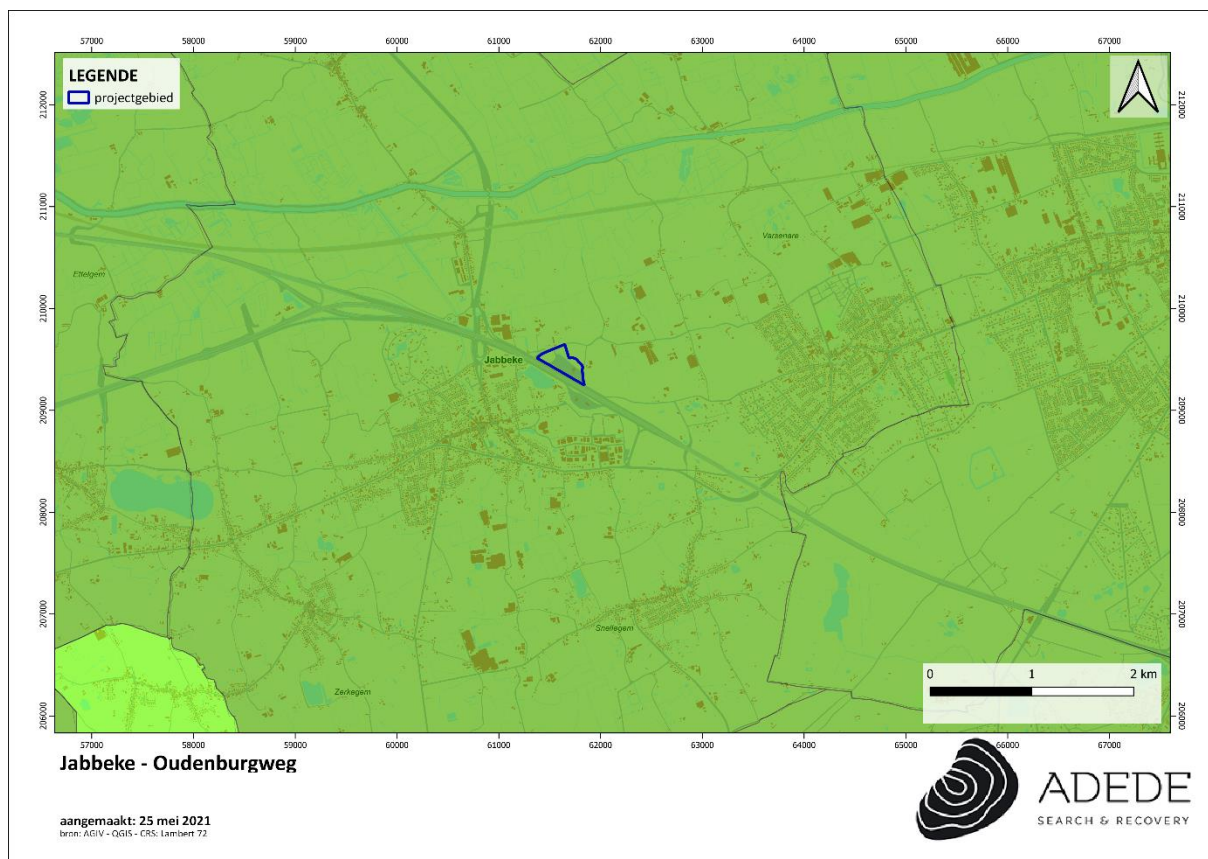
Het plangebied zelf wordt niet gekarteerd binnen de potentiële bodemerosiekaart met uitzondering van het westelijke deel dat op de GGA is opgenomen dat gekarteerd wordt als verwaarloosbaar.. De naburige percelen worden allen als verwaarloosbaar gekarteerd.



Figuur 8. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.

3.2.3.3 Erosiegevoeligheid

De erosiegevoeligheidskaart der Vlaamse Gemeenten schetst Jabbeke als zijn weinig erosiegevoelig.



Figuur 9. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.

3.2.3.4 Landgebruik

Het bodemgebruiksbestand uit 2001 geeft het gebied binnen een zone bestemd voor bebouwing (rood) weer evenals akker (wit)- en weidelanden (geel).

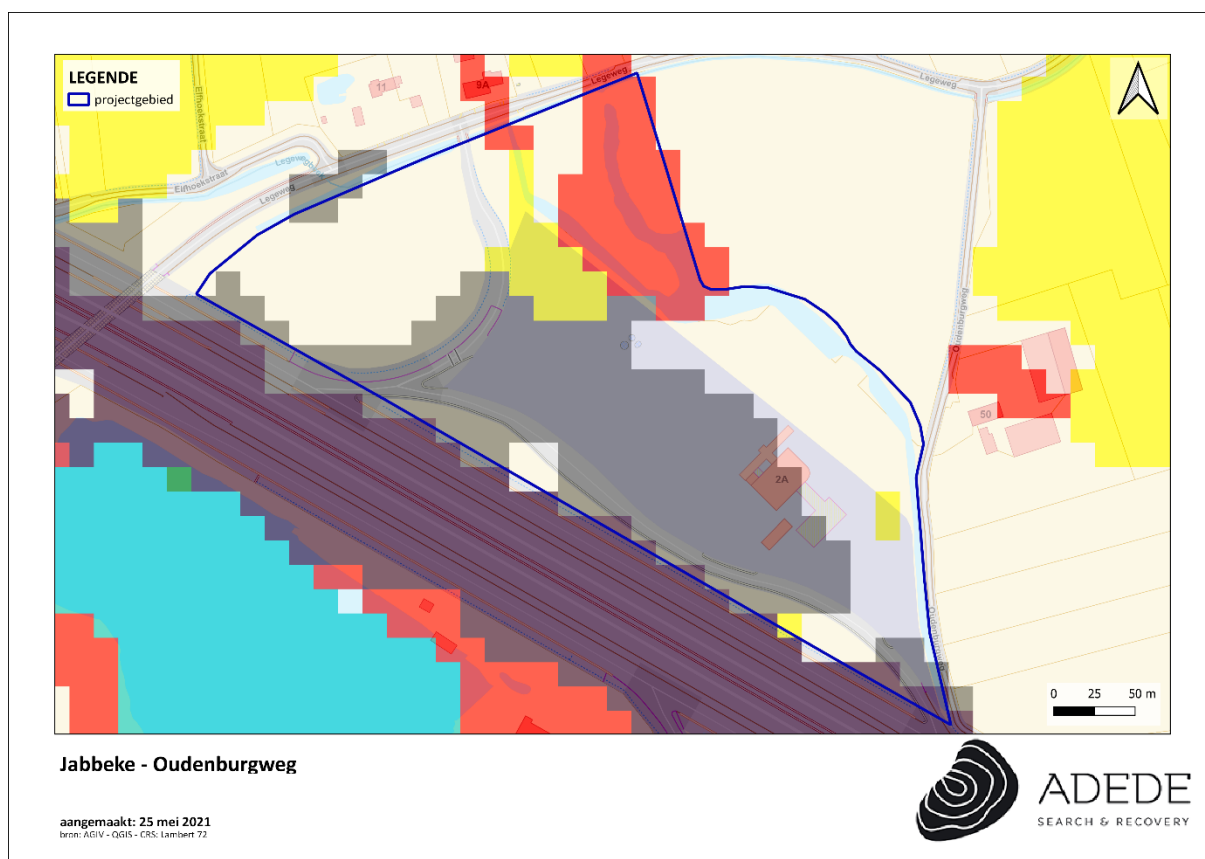
Rood: Andere bebouwing: Onder dit type worden bodems gegroepeerd waarvan het grootste deel bedekt wordt door structuren zoals gebouwen, wegen en artificiële oppervlakten. 30% tot 80% van de bodem is verhard.

Wit: Dit type duidt bodems aan die gebruikt worden in één of ander rotatiesysteem, waarbij jaarlijks gewassen geoogst worden en/of braakliggend land.

Geel: Dit type omvat bodems die bedekt zijn met gras en die zich situeren buiten het overstromingsgebied van een rivier.

Grijs: Dit type verwijst naar de aanleg van andere infrastructuur.

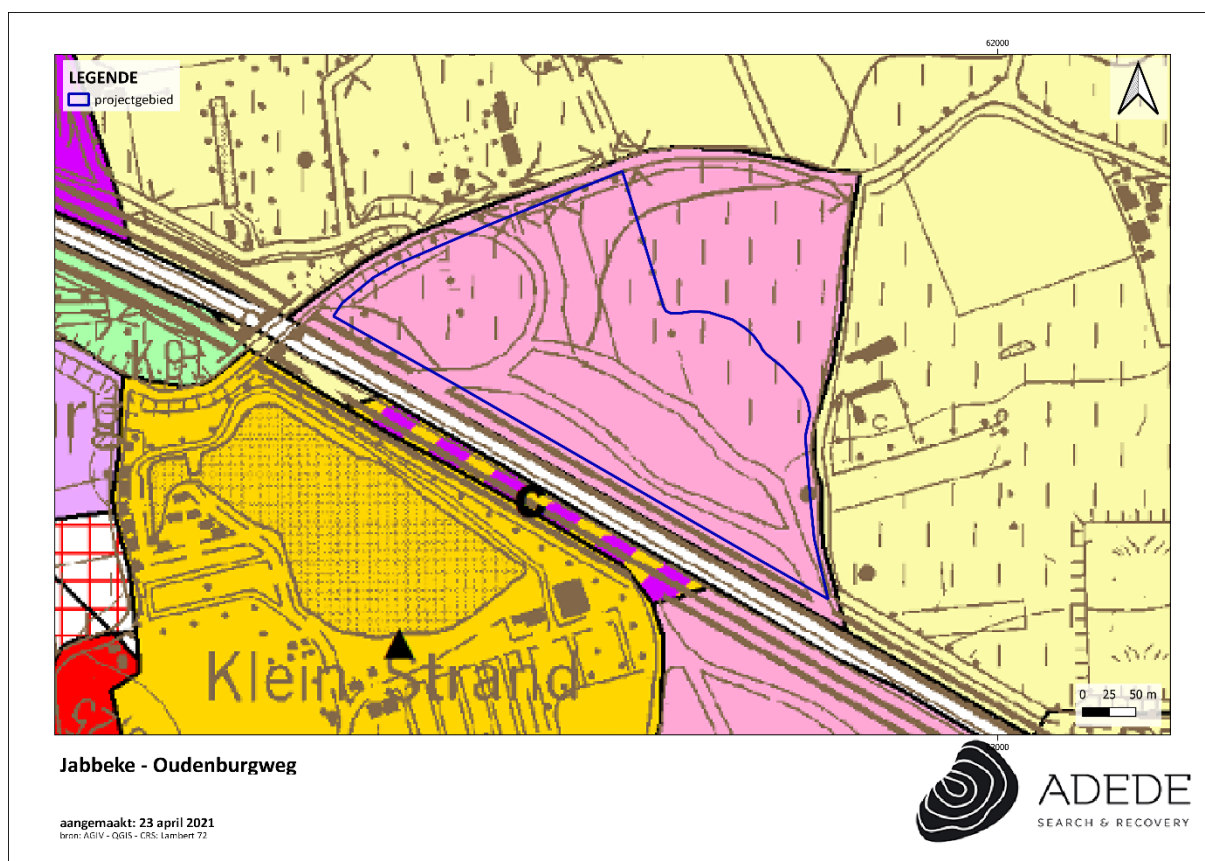
Paars: Dit type verwijst naar de aanleg van autowegen.



Figuur 10. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.

3.2.3.5 Gewestplan

Volgens het gewestplan is het gebied bestemd voor dienstverleningsgebieden.



Figuur 11. Situering van het projectgebied op het gewestplan.

3.3 Historische situering van het onderzoeksgebied

3.3.1 Algemene historische situering

Jabbeke dankt zijn ontstaan vermoedelijk aan de landschappelijke ligging op de overgangszone tussen de Noordzeepolders en de Zandstreek. De overgang tussen deze streken wordt gevormd door een vrij onvruchtbare strook zand, afkomstig van oude duinen, en situeert zich ter hoogte van de vroegere 'Zandstraat', de huidige as Ettelgemstraat-Dorpsstraat-Varsenareweg. Tot vóór 800-900 bestond het gebied ten noorden van deze verbindingsweg uit slikken en schorren. De bevolking ging zicht vervolgens steeds verder naar het noorden vestigen en vatte de ontginning van deze gronden aan. De kerk van Jabbeke werd daarom gesticht op de kruising tussen de Zandstraat en de Jab-beek door de bevolking die deze nieuwe gronden in cultuur had gebracht. De parochie ontstond vermoedelijk in de 9de eeuw. In de 10de eeuw staat de kerk reeds onder het patronaat van de bisschop van Doornik. De oudste vermelding van Jabbeke ('Jabeca') wordt aangetroffen in een charter van Arnold de Oude, zoon van graaf Boudewijn II de Kale uit 961. In hetzelfde jaar worden de toponiemen 'Jabbeka' en 'Jabeka' teruggevonden in cartularia en andere documenten. De vroegste vermelding van de parochie van Jabbeke is afkomstig uit het 'Liber Traditionum' uit 971. Hier wordt vermeld dat Windelmarus en zijn echtgenote Hildrada een deel van hun goederen schenken aan de Sint-Pietersabdij te Gent. Jabbeke wordt hier vermeld als 'Gelbecca'. Vanaf 1248 doet de huidige schrijfwijze zijn intrede. Het tweede deel van het toponiem Jabbeke verwijst naar de beek waarlangs het dorp ontstaan is. Deze beek draagt overigens dezelfde naam als de gemeente. Over de betekenis van het voorvoegsel 'jab-' bestaat echter geen zekerheid. 'lat' kan vanuit een Saksische oorsprong als 'gat' verklaard worden, vanuit het Engels als 'gate' of 'yate' (poort, doorbraak, opening). Een andere verklaring verwijst naar de eigennaam Ida of Iduberga. Volgens J. Claerhout betekent het oude werkwoord 'jata' gieten. Carnoy vergelijkt het deeltje 'jat' met 'gatja', oorsprong van de rivier de Gete. De parochie Jabbeke vormde samen met Stalhille een ambacht in het Brugse Vrije. In de loop van de 16de eeuw werd dit ambacht met dat van Snellegem en Zerkegem verenigd. Behalve het grondgebied van het Brugse Vrije behoorden delen van Jabbeke tot de 'Heerlijkheid van het Proossche' en tot de 'Heerlijkheid Guysen'. Het 'Proossche van Sint-Donaas' was een kerkelijke heerlijkheid, in leen gehouden door de Proost van het Sint-Donaaskapittel. Het grondgebied van deze heerlijkheid lag versnipperd over de stad Brugge, het Brugse Vrije en over Frans-Vlaanderen. In Jabbeke waren de gronden van het Proossche ten noorden van de kerk gelegen, langsheen de Stationsstraat. De 'Baronie van Guysen' was daarnaast een belangrijke heerlijkheid die verspreid lag over tien dorpen. In Jabbeke strekte Guysen zich uit ten zuiden van de begraafplaats. De baronie had 167 achterlenen, waarvan één te Jabbeke: 't Hof van Watermaele. Vanaf de 15de eeuw waren de

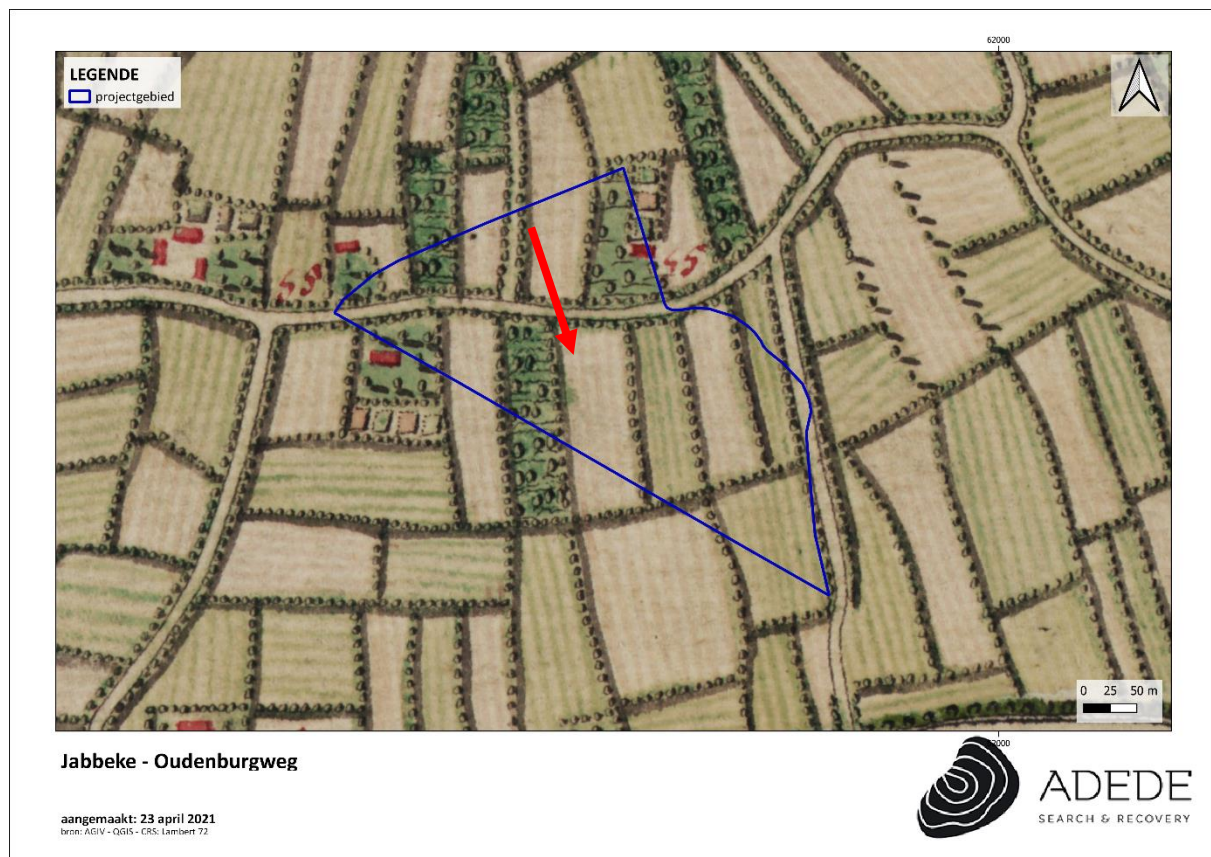
Heren van Straten kasteelheren te Jabbeke. Vooral Iwein speelde een grote rol in Vlaanderen tijdens de regering van Lodewijk van Male, Filips de Stoute en Jan zonder Vrees. In 1406-1407 kwamen de schepenen van het Brugse Vrije zich in Jabbeke vestigen toen de stad Brugge de lakenindustrie beperkingen oplegde. Dat herhaalde zich nog enkele malen in de 15de eeuw, telkens wanneer er moeilijkheden waren tussen de stad Brugge en het Brugse Vrije. Deze historische feiten bevestigen het belang van Jabbeke in die periode. De latere kasteelheren van Jabbeke stammen uit het geslacht van Haveskercke. In 1488 wordt Jabbeke geplunderd door de troepen van Maximiliaan van Oostenrijk en in 1579 trekken de geuzen door het dorp. Hierbij raakt de parochiekerk zwaar beschadigd. In de 17de eeuw werden alle landgoederen en kasteeldomeinen verkocht aan de Heren van Caloen. Omstreeks 1800 kwamen de eigendommen door erfenis in handen van de familie Van Larebeke, die het verder verkochten aan de burggraaf du Bus de Gisignies. Na de Tweede Wereldoorlog viel het historische kasteeldomein uit elkaar en werd het kerngedeelte een exclusieve villaverkaveling, het Flamincka Park. Al vóór de Franse Revolutie was de kerk van Jabbeke zeer bouwvallig geworden. In 1768 stortte een hoek van de toren in waarbij een deel van het Onze-Lieve-Vrouwekoor werd verpletterd. De kerk werd volledig gesloopt in de loop van de jaren 1870 en vervangen door een neogotische kerk naar het ontwerp van de Brugse architect A. Verbeke. Het enkelvoudig spoortraject Brugge-Oostende werd ingerezen op dinsdag 28 augustus 1838. De eerste trein reed door Varsenare, Snellegem en Jabbeke. In de beginjaren waren er op de lijn drie stations: Oostende, Jabbeke en Brugge. In 1858 werd een dubbel spoor aangelegd. Tijdens de Eerste Wereldoorlog maakte de aanwezigheid van het station de aanvoer van manschappen en materiaal naar het front mogelijk. Langs de Stationsstraat bouwde het Duitse leger een militair bevoorradingskamp, dat ook nog in de Tweede Wereldoorlog zou dienen. Door de aanwezigheid van dit kamp vielen er in beide oorlogen veel slachtoffers in Jabbeke. Opmerkelijk voor Jabbeke is het bewaarde erfgoed uit de Eerste Wereldoorlog. De Stationsstraat wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van een (voormalige) kazerne vlakbij de spoorweg. De site gaat terug op het militaire park dat tijdens de Eerste Wereldoorlog aan de westkant van de straat werd aangelegd door het Duitse leger, met talrijke barakken en opslagplaatsen. Specifiek het vermelden waard zijn twee grote houten legerbarakken, waarvan één opvalt vanwege de bewaarde dansvloer uit de Tweede Wereldoorlog³. Tijdens het interbellum kende Jabbeke een opmerkelijke groei, wat goed af te lezen valt aan een aantal woningen uit deze periode in de dorpskern en langs de Gistelsteenweg

³ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14722>

3.3.2 Historisch kaartmateriaal

3.3.2.1 Kaart van Ferraris (1771 – 1778)

De eerste bruikbare kaart die een inzicht in detail toelaat, is de 18^e eeuwse Ferraris kaart. Op macroniveau is duidelijk de dorpskern van Jabeke waar te nemen in het zuidwesten. Het onderzoeksgebied maakt duidelijk geen deel uit van de ontwikkeling van de dorpskern maar ligt in een landelijke/agrarische zone gekenmerkt door een wijdverspreide landelijke woningbouw. Binnen het projectgebied bevinden zich akker- en weilanden, allen omzoomd door bomenrijen. In het oosten grenst het aan een noord-zuid lopende weg. Een oost-west lopende weg doorsnijdt het plangebied in het noorden. Het westelijke deel tenslotte wordt gekenmerkt door natte gronden. Rurale bebouwing lijkt zich voor te doen in het noorden van het plangebied. Mogelijks is de projectie onderhevig aan verschuiving en dient de noordzijde net onder de oost-west georiënteerde weg te liggen. Indien dit de situatie is, bevindt er zich landelijke bebouwing met achterliggende tuinen in het westelijke deel van het plangebied.

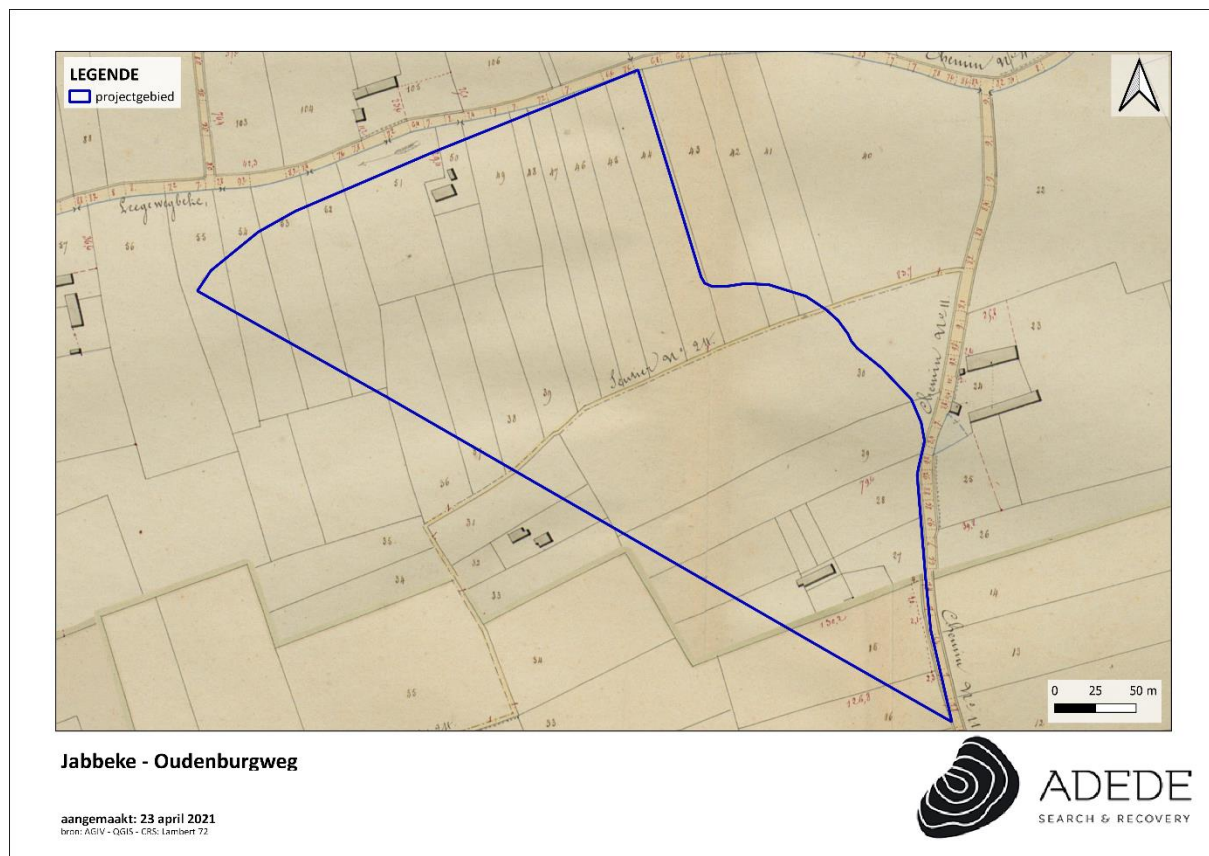


Figuur 12. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.

3.3.2.2 Atlas der Buurtwegen (1840)

Grotendeels een gelijkaardig beeld als de kaart van Ferraris met die uitzondering dat er zich in het zuiden een langgerekt gebouw bevindt haaks op de noord-zuid georiënteerde weg, hier gekend als Chemin no. 11

De weg die in het noorden het plangebied doorsnijdt wordt aangeduid als Sentier 24. De bebouwing zichtbaar op de Ferrariskaart lijkt te zijn geruimd, alleenstaande bebouwing doet zich centraal langs de noordelijke zijde.



Figuur 13. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.

3.3.2.3 Topografische kaart van Vandermaelen (1846 – 1854)

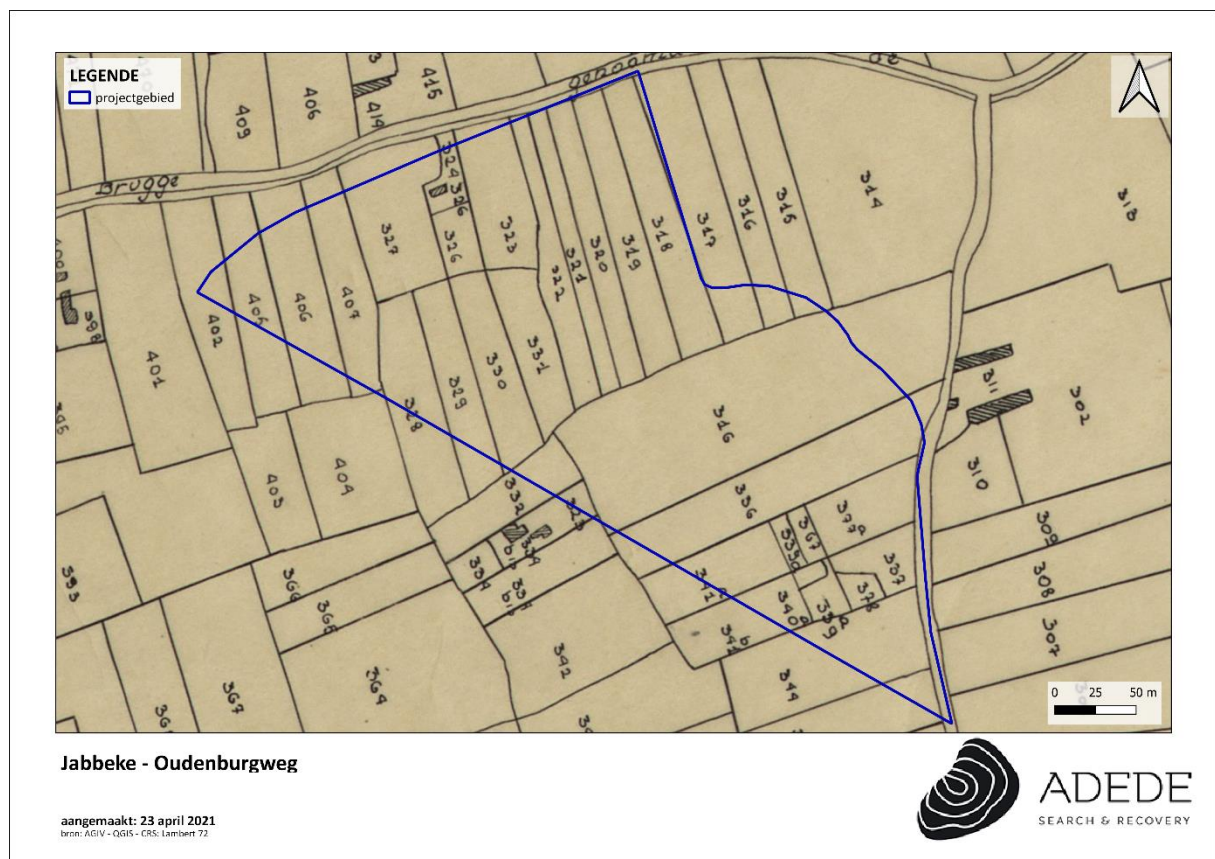
Dezelfde bebouwing wordt ook hier weergegeven, zij het dat er een voorbouw mee wordt aangeduid. De Sentier 24 uit de Atlas der Buurtwegen wordt hier aangeduid als een landelijke weg of een buurtweg.



Figuur 14. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.

3.3.2.4 Kaart van Popp (1842 – 1879)

De Popp kaart geeft deze bebouwing niet weer, dit ondanks de andere gebouwen in de nabije omgeving. Deze kaart brengt weinig nieuwe informatie aan het licht met uitzondering van de percellering die verschillend is van de huidige en wijst op agrarisch gebruik.



Figuur 15. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.

3.3.2.5 Eerste Wereldoorlog

Gezien de vermelding van Jabbeke tijdens de eerste en tweede wereldoorlog waarbij vooral de spoorlijn een belangrijk punt was, werden de trench maps geraadpleegd. 1 kaart was voorhanden, namelijk deze uit 19 mei 1917 waar geen activiteiten werden weergegeven binnen het plangebied. Vermoede Duitse kampementen in het oosten vallen waar te nemen evenals een vijandige vluchtroute die van oost naar west loopt.

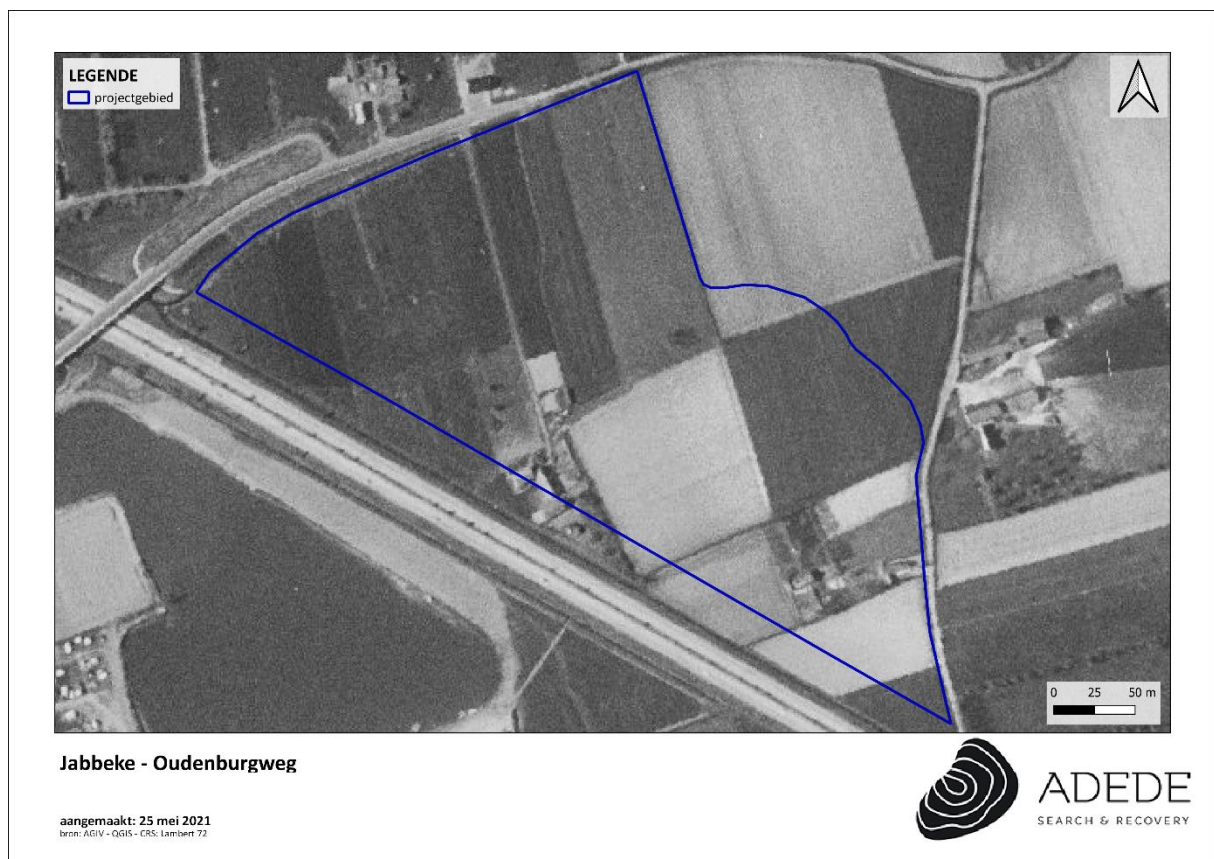


Figuur 16. Situering van het projectgebied op de loopgravenkaart van 19 mei 1917⁴

3.3.1 Luchtfoto 1971

De situatie op de luchtfoto van 1971 lijkt in grote mate overeen te komen met de Vandermaelenkaart en de Atlas der Buurtwegen. Er lijkt bebouwing aanwezig te zijn zoals weergegeven op de historische kaarten evenals in het westen van het plangebied. De A10/E40 is reeds zichtbaar in het landschap zij het als een rijbaan met dubbele rijstrook in beide richtingen.

⁴ <https://maps.nls.uk/geo/explore/#zoom=17&lat=51.18869&lon=3.10398&layers=101464840&b=1>



Figuur 17. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1971.

3.3.2 Luchtfoto 1979-1990

Hier valt de inrichting van de tankstations voor het eerst waar te nemen, echter is de situatie sterk variërend ten opzichte van de hedendaagse situatie. De parkeerplaatsen voor vrachtverkeer en personenwagens bevindt zich in het oosten, het tankstation met bijhorende faciliteiten bevindt zich dan weer in het westen van het plangebied. De waterpartij in het noorden is nog niet aangelegd in deze situatie. De rijbanen werden ten noorden en ten zuiden verbreed door middel van opritten en afritten.



Figuur 18. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1979-1990.

3.3.3 Luchtfoto 2005 – 2007

Onderstaande orthofoto geeft de hedendaagse situatie weer wat wijst op een grondige aanpassing van het tankstation en omgevingsaanleg. De afgravingen in het noorden en het westen hebben reeds plaatsgevonden waarbij de waterloop aangelegd is langsheen de noordelijke rand van het plangebied.



Figuur 19. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1979-1990.

3.4 Archeologische situering van het projectgebied

3.4.1 Archeologische nota's en onderzoek in de omgeving

Binnen huidige archeologienota worden de archeologienota's in de onmiddellijke omgeving besproken rekening houdende met diegene die zich binnen een gelijkaardige landschappelijke situatie bevinden. Opvallend echter is dat de archeologische sites die reeds gekend zijn zich bevinden bovenop de zandrug tussen Brugge en Oudenburg. Op de noordelijke flanken van de zandrug richting de kustpolders zijn geen archeologische sites gekend aangezien deze zone op een landschappelijk minder gunstige positie gelegen zijn, blootgesteld aan de weerslementen en kwetsbaar tijdens springtij. Dit verklaart het ontbreken van archeologische sites in de omgeving⁵. Bijkomend bevindt het plangebied zich ten noorden van de Varsenareweg, een verbindingsweg tussen Jabbeke en Varsenare. In het verlengde van deze weg vinden we de Oudenburgweg en de Zandstraat die doorloopt tot in Brugge. Dit tracé kent een zeer lange geschiedenis en stond in de Romeinse tijd

⁵ Verwerft, 2018, pg. 18

bekend als de Zandstraat die Oudenburg via Jabbeke en Brugge verbindt met Aardenburg. Deze weg werd aangelegd langs de toenmalige kustlijn op een dekzandrug die in de 3de-6de eeuw tegen overstromingen bescherming bood. Langsheen deze weg zijn meerdere archeologische sites uit de metaaltijden, Romeinse tijd en vroege middeleeuwen aangetroffen. De nederzettingen uit de ijzertijd wijzen erop dat de “weg” waarschijnlijk reeds voor de Romeinse periode aanwezig was in het landschap⁶.

- In 2018 werd door Raakvlak een archeologienota opgesteld ter hoogte van de Industriezone ten westen van het projectgebied. Hier werd geconcludeerd dat de landschappelijk ligging minder gunstig was waardoor een lage verwachting naar voren geschoven werd. Dit in combinatie met de eerder beperkte geplande ingrepen, leidde tot een negatief advies voor het uitvoeren van verder onderzoek⁷.
- In 2020 werd door Acke en Bracke bvba een bureauonderzoek uitgevoerd voor de terreinen ter hoogte van de Varsenareweg 29. Dit bureauonderzoek vormde een uitbreiding op het geafseerde onderzoek dat door RAAKVLAKE werd uitgevoerd in de periode tussen 2013 en 2017 (infra). Op basis van de gekende resultaten en het feit dat de aanwezigheid van een archeologische site werd aangetoond in het voorgaand onderzoek werd een bijkomend proefsleuvenonderzoek geadviseerd om de terreinen te waarderen⁸.
- In 2017 werd door GATE een archeologienota opgesteld door middel van een bureauonderzoek aangevuld met een landschappelijk bodeonderzoek ter hoogte van de Varsenareweg 27. Deze boringen wezen uit dat de top van het profiel verstoorde was variërende tussen 30-60cm dikte. Bijkomend werden jonge podzolisatieprocessen waargenomen in een enkele boring. Op basis van deze vaststellingen werd een bijkomend onderzoek aanbevolen in de vorm van een proefsleuvenonderzoek⁹.

3.4.2 CAI Indicatoren

De CAI waarnemingen in de omgeving concentreren zich voornamelijk ten zuiden van de A10/E40. De waarnemingen variëren van archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem, veldprospecties en toevalsvondsten. Zij wijzen echter op een brede waaier aan vondsten daterende uit de steentijden, metaaltijden, Romeinse periode en de middeleeuwen rond de dorpskern van Jabbeke¹⁰.

⁶ Aluwé, K., 2017

⁷ Verwerft, 2018

⁸ Fonteyn, P., et al, 2020

⁹ Aluwé, K., 2017

¹⁰ Hillewaert, B, Hollevoet, Y., 2009

Ter hoogte van het Klein strand werd in 2013 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door Raakvlak zoals eerder vermeld. Tijdens dit onderzoek werden enkele kuilen en grachten aangetroffen die met zekerheid gedurende de Romeinse periode kunnen gedateerd worden aan de hand van het bijhorende vondstmateriaal. Een opmerkelijke vondst was deze van een dupondius uit de periode 161-169 na Chr. Die onmiddellijk de Romeinse aanwezigheid binnen het onderzoeksgebied bevestigde, mogelijks gaat het hier om een kleine nederzetting. Op basis van deze vaststellingen werd een bijkomende opgraving geadviseerd¹¹. (CAI Locatie 207176)

Ten oosten hiervan werd eveneens archeologisch onderzoek verricht. Hier werd een mogelijke aanzet van een huisplattegrond aangetroffen evenals greppels, waterputten en een aantal sporen uit de vroege en volle middeleeuwen¹². (CAI Locatie 300030)

CAI Locatie 226899 wijst dan weer op archeologisch vooronderzoek uitgevoerd door Studiebureau Archeologie. In 2020 troffen zij tijdens het uitvoeren van een proefsleuvenonderzoek een volmiddeleeuwse erf nederzetting aan. Op basis van deze resultaten werd een vlakdekkende opgraving geadviseerd¹³.

Een archeologische opgraving (CAI locatie 76922) uit 2005 uitgevoerd door Raakvlak bracht nederzettingssporen aan het licht langsheen de weg van Oudenburg naar Aardenburg. Hier werden gebouwplattegronden, spiekers en grachten aangetroffen. Het bijhorende aardewerk dat in deze contexten werd gevonden dateerde voorzichtig Late IJzertijd – Romeinse periode¹⁴. Een losse vondst (CAI Locatie 216986) betrof een schijffibula uit de Karolingische periode¹⁵

Aanpalend (CAI Locatie 306531) werden vroegRomeinse grachten aangetroffen evenals een 10-tal Midden Romeinse crematiegraven met bijhorende grafgraven. Daarnaast ook nog sporen die te linken zijn aan een volmiddeleeuwse spieker¹⁶.

Ter hoogte van de Verbindingsweg tussen de A10 en de N367 werd tijdens archeologisch onderzoek in 1995 opnieuw restanten aangetroffen die te dateren vielen tijdens de Late IJzertijd en Midden Romeinse periode; Uit deze laatste periode werd het tracé van een aarden weg met karrensporen aangetroffen waaruit de eerder genoemde stelling van de weg langsheen de Zandstraat voortvloeit¹⁷.

¹¹ Huyghe, J., et al, 2013

¹² Hollevoet, Y., 2002

¹³ De Raeymaeker, et al, 2020

¹⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Kroondreef (JA05SPC) [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/76922> (Geraadpleegd op 18-05-2021)

¹⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Vlamingveld [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/216986> (Geraadpleegd op 18-05-2021)

¹⁶ Hollevoet, Y., 2002

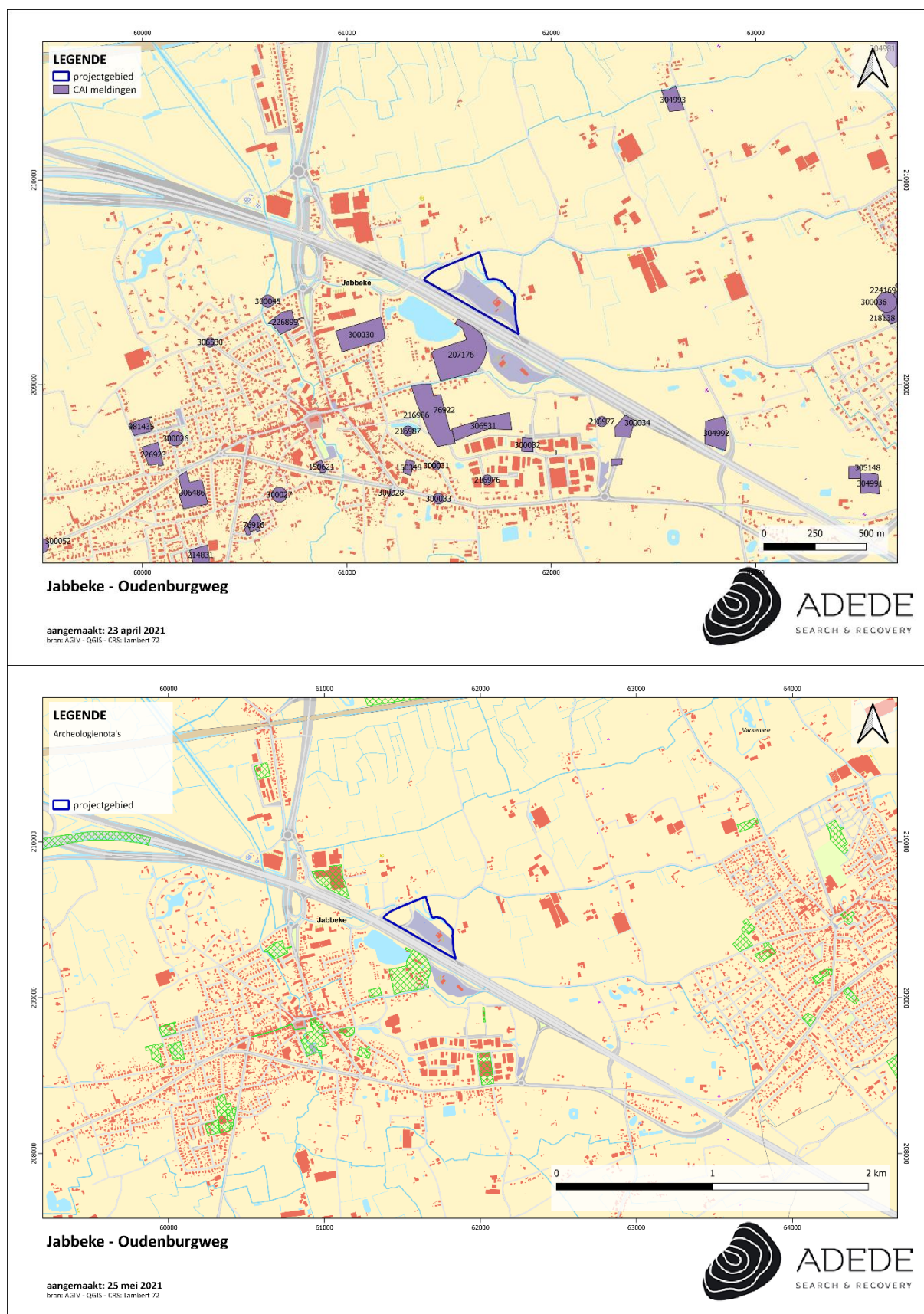
¹⁷ Hollevoet, Y., 2002

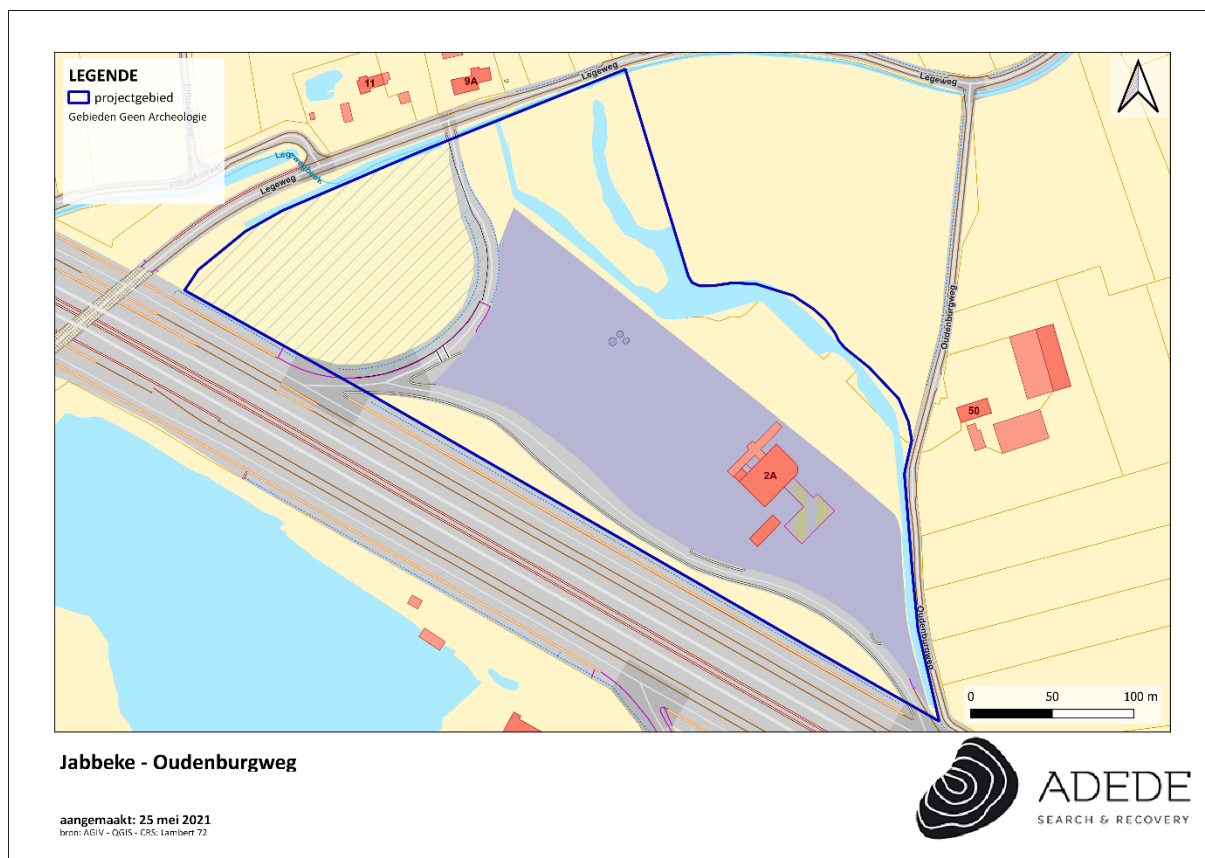
Ter hoogte van de Krauwerstraat werd eveneens een Karolingische gelijkarmige fibula gevonden tijdens metaaldetectie. Deze werd gedateerd in de tweede helft van de 9^e eeuw tot de eerste helft van de 10^e eeuw¹⁸.

Eveneens een vondst van een fibula te dateren midden 8^e tot 9^e eeuw ter hoogte van Vlamingenveld (CAI Locatie 216976).

Het westelijk deel van het plangebied werd opgenomen op de GGA, Gebieden Geen Archeologie. Dit omwille van het Digitale Hoogtemodel dat verwijst naar antropogene afgravingen die zichtbaar zijn op de orthofoto uit 1979-1990.

¹⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Krauwerstraat [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/216977> (Geraadpleegd op 18-05-2021)





Figuur 20. Situering van enkele CAI locaties, archeologienota's en de zone GGA in de omgeving van het projectgebied.

4 Besluit

Op basis van het beschikbare en geraadpleegde bronnenmateriaal kon binnen het bureauonderzoek de aan- of afwezigheid van een archeologische site of relevante archeologische overblijfselen binnen de contouren van het projectgebied niet met zekerheid worden aangetoond. Wel is het mogelijk een archeologische verwachting naar voor te schuiven teneinde een antwoord te kunnen bieden op de gestelde onderzoeksvragen.

Landschappelijk gezien bevindt het plangebied zich op grens tussen de kustpolders en zandig Vlaanderen. Het plangebied is te situeren aan de voet van de zandrug tussen Aardenburg, Brugge en Oudenburg. Bodemkundige kenmerkt het zich als een matig natte zone met reductieverschijnselen op geringe diepte.

Ondanks de afwezigheid van waterlopen in de nabije omgeving werden verspreid te Jabbeke verscheidene lithische artefacten aangetroffen¹⁹. Hoewel er bijgevolg een zekere verwachting naar steentijden naar voren kan geschoven worden, wordt deze verwachting alsnog als laag ingeschat. Voornaamste reden hiervoor zijn de vastgestelde ingrepen die hebben plaatsgevonden in het laatste kwart van de 20^e en begin 21^e eeuw binnen het projectgebied. Hierdoor kan met grote zekerheid gesteld worden dat er geen intacte bodem meer aanwezig is.

De Romeinse Tijd is in de regio reeds veelvuldig geattesteerd, zo ook in de onmiddellijke nabijheid ter hoogte van 'Klein Strand. Ten zuiden van het projectgebied loopt de Varenseweg die richting Brugge overgaat in de Oudenburgweg en de Zandstraat. Dit tracé kent een oudere voorganger en stond in de Romeinse tijd bekend als de Zandstraat die Oudenburg via Jabbeke en Brugge verbindt met Aardenburg. Deze weg werd aangelegd langs de toenmalige kustlijn op een dekzandrug die in de 3de-6de eeuw tegen overstromingen bescherming bood. Langsheen deze weg zijn meerdere archeologische sites uit de metaaltijden, Romeinse tijd en vroege middeleeuwen aangetroffen. De nederzettingen uit de ijzertijd wijzen erop dat dit tracé vermoedelijk reeds tijdens de Romeinse periode aanwezig was in het landschap.

De historische kaarten echter schetsen het landschap binnen een landelijke omgeving met verspreide woningbouw. Binnen het projectgebied bestaat er geen eenduidigheid op de kaarten rond bebouwing binnen het projectgebied hoewel een koppeling met de orthofoto uit 1971 laat vermoeden dat de Atlas der Buurtwegen en de Vandermaelenkaart die wel degelijk bebouwing aangeven, dienen gevolgd te worden. Echter kan deze afwezigheid van bebouwing en het landelijk karakter ervoor gezorgd hebben dat oudere sporen gedurende lange tijd bewaard gebleven zijn.

Deze bewaring dient echter in vraag getrokken te worden. De recente bouw en herbouwactiviteiten van het tankstation hebben mogelijks een destructieve impact gehad op de potentiële archaeologica

¹⁹ Hollevoet, 2002, pp. 35

in de ondergrond. Zo kan aangenomen worden dat onder de voorganger van het huidige tankstation de aanwezige ondergrondse benzinetanks en pompputten voor een aanzienlijke roering gezorgd hebben tijdens de jaren 90' van de vorige eeuw. De geplande ingrepen zijn in dat opzicht dan ook eerder beperkt te noemen. Zo wordt er namelijk een nieuwe parking aangelegd binnen de locatie waar de huidige parking zich bevindt. Bijkomend zal niet dieper gewerkt worden dan op de huidige situatie. Nieuwe ingrepen zullen daarnaast versnipperd plaatsvinden binnen zones waar op de orthofoto's uit de vorige eeuw wisselende bouwactiviteiten hebben plaatsgevonden. De diepere ingrepen strekken zich tot het aanleggen van infiltratieputten, de uitbreiding van het winkelcomplex, buffervolumes en de aanleg van een geluidsmuur en grachtsegment evenals een wadi in het zuidoosten. De aard van de werken is bijgevolg versnipperd waardoor verder archeologisch onderzoek een te beperkt inzicht kan verschaffen om te spreken van een kennisvermeerderingspotentieel, daarboven binnen een zone die in het recent verleden aan verscheidene bouwactiviteiten onderhevig was. Het westen en het noorden van het projectgebied is reeds zwaar vergraven wat er bijkomend toe leidde dat het westelijke deel opgenomen werd binnen de Gebieden Geen archeologie. Om deze reden adviseert ADEDE Bv de terreinen vrij te geven van verder archeologisch onderzoek.

5 Bibliografie

Aluwé, K., et al, 2017, Jabbeke Varsenareweg 27, Bredene

Bogemans F., 2005. *Legende overzichtskaart Quartairgeologie Vlaanderen*, Brussel: Vrije Universiteit Brussel in opdracht van Vlaamse Overheid Dienst Leefmilieu, Natuur en Energie.

De Raymaecker A., Decramer W., Claessens S., 2020: Nota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Boomgaardstraat te Jabbeke. Studiebureau Archeologie, Tienen

Deckers, P., Eryvynck A. & Tys D., De vroegmiddeleeuwse bewoning van de kustvlakte: de terpsite Leffinge-Oude Werf, in: De Grote Rede, VLIZ, 2013.

Fonteyn, P., et al, 2020, Archeologienota Jabbeke Varsenareweg 29.

Hillewaert, B., Hollevoet, Y. 2009. Vondsten uit vuur. Romeins grafveld met nederzettingssporen aan de Hoge Dijken in Jabbeke.

Hollevoet, Y. 2002, Waar Jabbeek en Zandstraat elkaar kruisen. Archeologische waarnemingen en vondsten in het Jabbeekse, in: Brugs Ommeland, 42/1, p. 32-54.

Huyghe, J., et al, 2013, Resultaten archeologisch onderzoek aan het “Klein Strand” te Jabbeke, Brugge

Vandeputte O., Gids voor Vlaanderen. *Toeristische en culturele gids voor alle steden en dorpen in Vlaanderen*, Lannoo Uitgeverij, Tielt, 2007.

Verwerft, D., 2018, Industriezone, Jabbeke: Resultaten archeologische prospectie zonder ingreep in de bodem, Brugge

Online bronnen:

- <https://cai.onroenderfgoed.be>
- <https://dov.vlaanderen.be>
- <https://www.dov.vlaanderen.be>
- <http://www.geopunt.be>
- <https://inventaris.onroenderfgoed.be>
- <https://www.middelkerke.be/nl/over-middelkerke/m%C3%A9%C3%A9-middelkerke/erfgoed-en-geschiedenis-van-middelkerke/leffinge>
- <http://www.ngi.be>
- <https://nl.wikipedia.org/wiki/Leffinge>

6 Lijst van figuren

Figuur 1. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.	- 19 -
Figuur 2. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).	- 20 -
Figuur 2. Situering van het projectgebied op de traditionele landschappenkaart met in het roos de kustpolders en in het geel de zandstreek.....	- 21 -
Figuur 3. Hoogteprofielen van het projectgebied.....	- 22 -
Figuur 4. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.....	- 23 -
Figuur 5. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.....	- 24 -
Figuur 6. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.	- 26 -
Figuur 7. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.....	- 27 -
Figuur 8. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.....	- 28 -
Figuur 9. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.	- 29 -
Figuur 10. Situering van het projectgebied op het gewestplan.	- 30 -
Figuur 12. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.....	- 33 -
Figuur 13. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.....	- 34 -
Figuur 14. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.	- 35 -
Figuur 15. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.....	- 36 -
Figuur 16. Situering van het projectgebied op de loopgravenkaart van 19 mei 1917.....	- 37 -
Figuur 16. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1971.	- 38 -
Figuur 17. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1979-1990.	- 39 -
Figuur 17. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1979-1990.	- 40 -
Figuur 18. Situering van enkele CAI locaties, archeologienota's en de zone GGA in de omgeving van het projectgebied.	- 45 -